

Arne Holm
Siri Nørve
Eva Karvel

Heis og levekår

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Heis og levekår

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2011:5	Medvirkning og tilgjengelighet
NIBR-rapport 2010:11	Universell utforming som strategi
NIBR-rapport 2009:15	Husholdningenes verdsetting av heis i boligblokker
NIBR-rapport 2009:21	Ny heis i gamle hus

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,- og kan bestilles
fra NIBR:
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
nibr@nibr.no

Publikasjonene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no
Porto kommer i tillegg til de oppgitte
prisene

Arne Holm
Siri Nørve
Eva Karvel

Heis og levekår

NIBR-rapport 2012:19

Tittel: **Heis og levekår**

Forfatter: Arne Holm, Siri Nørve og Eva Karvel

NIBR-rapport: 2012:19

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-7071-950-1

Prosjektnummer: O 3042

Prosjektnavn: Heis og levekår

Oppdragsgiver: Husbanken

Prosjektleder: Arne Holm

Referat: Rapporten tar for seg betydningen av etterinstallering av heis for beboernes levekår. Undersøkelsen viser at etterinstallering av heis gir en betydelig lettelse for en høy andel av særlig de eldre beboerne både hva gjelder mulighetene for å utføre aktiviteter utenfor hjemmet, men også i forhold til å gjennomføre ulike sosiale aktiviteter. Etterinstallering av heis øker mulighetene for særlig eldre med bevegelseshemninger til å bli boende i sin egen bolig lenger.

Sammendrag: Norsk og engelsk

Dato: Oktober 2012

Antall sider: 98

Pris: kr 250,-

Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no
<http://www.nibr.no>

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2012

Forord

Denne rapporten belyser etterinstallering av heis i et levekårsperspektiv. Prosjektet er finansiert av Husbanken og kontakt person har vært Rune Flessen.

Arne Holm har vært prosjektleder og har skrevet det meste av rapporten, supplert av Siri Nørve. Siri Nørve har skrevet kapittel 2. Arbeidet med de to spørreundersøkelsene har vært utført i samarbeid mellom Arne Holm, Siri Nørve og Eva Karvel. Eva Karvel har hatt den løpende kontakten med borettslagsledere.

Vi takker alle som er intervjuet for at de satte av tid til denne studien. En særlig takk går til styrelederne i de borettslagene som er med i studien for deres samarbeid og informasjon.

Oslo oktober 2012

Trine M. Myrvold

Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt.....	5
Sammendrag.....	7
Summary.....	12
1 Innledning og bakgrunn	17
1.1 Problemstillinger i denne rapporten.....	17
1.2 Smalheis.....	18
1.3 Problemstilling i studien.....	18
1.4 Utdyping av forskningsspørsmålene	19
1.5 Heis og levekår – Livskvalitet og integrering som ledd i personers levekår	20
1.6 Rapportens disposisjon	23
2 Heis og tilgjengelighet i bolig.....	24
2.1 Tilgjengelighet som politikk i en tidlig fase	25
2.2 Livsløpstandard og etterinstallasjon av heis settes på dagsorden	26
2.3 Manneråkutvalget og politikk for personer med nedsatt funksjonsevne	27
2.4 Universell utforming som prinsipp for all planlegging	27
2.5 Nye heiskrav og presisering av teknisk forskrift.....	28
2.6 Heistilskudd, med begrenset ramme	29
2.7 Avsluttende kommentarer	29
3 Design og metode	31
3.1 Spørreundersøkelsesdesign – den kvantitative analysen.....	31
3.1.1 Utvalg av borettslag	32
3.1.2 Gjennomføring.....	33
3.1.3 Koding og databehandling.....	34
3.1.4 Størrelse av utvalgene og svarprosenter	34

3.1.5	Hvor typiske er våre borettslag og respondenter?	35
3.1.6	Spørreundersøkelsen	36
3.2	Den kvalitative analysen.....	38
3.3	Avsluttende kommentar.....	39
4	Sammenliknbarhet på tvers av utvalgene.....	40
4.1	Antall rom, etasje og adkomst til blokken i de to utvalgene.....	40
4.2	Botid.....	42
4.3	Sivilstatus, personer i husholdningen, alder og kjønn	42
4.4	Bevegelseshemmede	44
4.5	Sammenliknbarhet mellom de to spørreundersøkelsene	44
5	Aktivitetsnivå som forutsetning for gode levekår.....	47
5.1	Aktivitetsnivå blant beboerne	47
5.2	Bruk av fellesarealer.....	53
5.3	Aktivitetsnivå som indikator på gode levekår.....	54
6	Erfaringer med etterinstallering av heis.....	56
6.1	Forhold ved heisen beboerne ikke er fornøyd med... ..	57
6.2	Betydning av heisen for den enkeltes levekår	58
6.3	Nærmere om hvilke grupper som har størst levekårs-effekt av heisen.....	61
6.4	Heisens betydning for å kunne benytte fasiliteter i kjelleren.....	62
6.5	Heisens betydning for husholdningenes muligheter til å bli boende i boligen	63
6.6	Hvor fornøyd er beboerne med etterinstallering av heis	64
6.7	Betydning tilskrevet heis der dette ikke er installert... ..	64
6.7.1	Antatt betydning av heis for mulighetene til å utføre ulike sosiale og jobbrelaterte aktiviteter	64
6.7.2	Antatt betydning av heis for mulighetene for sosiale aktiviteter i naboskapet.....	66
6.7.3	Antatt betydning av heis for mulighetene til å benytte lokaler i kjelleren	68
6.7.4	Antatt betydning av heis for mulighetene til å bli boende i boligen der heis ikke er etterinstallert	69
6.7.5	Hvilke grupper ser størst lettelse ved å etterinstallere heis.....	70
6.8	Diskusjoner om heis i borettslaget	71

6.9	Kort oppsummering.....	72
7	Heis som virkemiddel for gode levekår.....	73
7.1	Tilgjengelighet i bolig som forutsetning for gode levekår.....	73
7.2	Levekårseffekter av etterinstallering av heis.....	74
7.3	Hjemmet som sosial arena. Heis som bidrag sosial tilknytning og integrasjon.....	76
7.4	Heis og utsiktene til å bli boende i boligen	77
7.5.	Heis – nytte for hvem?.....	78
	Litteratur.....	79
	Vedlegg 1 Spørreskjemaer	81

Tabelloversikt

Tabell 3.1	Svarprosjenter fordelt på borettslag, navngitt i tabellen etter kommune.....	34
Tabell 4.1	Beboerne i de to utvalgene med hensyn til boligens størrelse og antall rom. Andelsvise fordelinger.	41
Tabell 4.2	Beboerne i de to utvalgene med hensyn til sivilstatus boligens størrelse og antall rom. Andelsvise fordelinger.....	43
Tabell 5.1	Hvor ofte beboerne er ut av boligene sine i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.	48
Tabell 5.2	Hvor ofte beboerne normalt gjør innkjøp av varer i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.	49
Tabell 5.3	Hvor ofte beboerne normalt går turer eller trening i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.....	50
Tabell 5.4	Hvor ofte besøker beboerne normalt familie, venner og bekjente i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.....	51
Tabell 5.5	Hvor ofte beboerne mottar besøk av familie, venner og kjente i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.....	51
Tabell 5.6	Hvor ofte beboerne benytter seg av fellesarealet rundt blokka sommerstid i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvise fordelinger.....	53
Tabell 6.1	Hvor viktig beboerne der heis ikke er etterinstallert antar at en heis vil være for at de selv eller andre i deres husholdning skal kunne benytte seg av lokaler i kjelleren. Andelsvise fordelinger.....	68

Tabell 6.2	Hvor viktig er etterinstallering av heis for den enkeltes beboers og deres husholdningers muligheter til å bli boende i boligen, blant beboere i blokker der heis ikke er etterinstallert.	
	Andelsvise fordelinger.....	69

Sammendrag

Arne Holm, Siri Nørve og Eva Karvel

Heis og levekår

NIBR-rapport: 2012:19

Bakgrunn

Universell utforming av boliger med tilgjengelighet har fått en viktig plass i norsk boligpolitikk de siste årene. Formålet er å sikre alle grupper en tilpasset bolig og gjennom dette gode levekår. Her er heis et av flere viktige virkemidler. Etterinstallering av heis er et viktig bidrag til at eldre eller andre med bevegelseshemninger kan bli boende i sine boliger lenger, samtidig som heis også vil representere en lettelse for beboere flest, for eksempel for barnefamilier. Etterinstallasjon av heis har fått særlig aktualitet i norsk boligpolitikk ved et økt fokus på Eldres muligheter til å bli boende lengre hjemme og motta tjenester der.

Problemstillinger

I denne studien ser vi på i hvilken grad etterinstallering av heis bidrar til å bedre livskvalitet og integrering for beboerne. Den overordnede problemstillingen er knyttet til hva installering av heis betyr for livskvalitet og integrering. Dette handler dels om hvilke erfaringer berørte parter har gjort seg ved installering av smalheis samt om denne heistypen bidrar til økt nytte, livskvalitet og integrering for beboerne.

Levekår

Livskvalitet og det beslektede begrepet ”levkår”, betinges imidlertid av mange forhold og kan defineres etter både objektive og normative standarder. Vi vil særlig ha et fokus på livskvalitet og levekår ut fra to dimensjoner:

- *Opplevelsesdimensjonen*, hvor fokuset settes på den enkeltes vurdering eller opplevelse av forbedringer som følge av etterinstallering av heis.
- *Handlingsdimensjonen*, hvor vi ser på hvordan tilgjengelighet til boligene, i form av heis, kan være en forutsetning for noen i bedring av egen livskvalitet, ved for eksempel egenaktivitet og sosial integrasjon.

Heis som prioritert felt

Generelt har boligens brukbarhet, tilgjengelighet og heis som virkemiddel ikke fått mye oppmerksomhet i norsk boligpolitikk. Et sterkere fokus på brukbarhet og tilgjengelighet av boliger kom først på plass med ny teknisk forskrift fra 2010, men dette omfattet bare nybygging. Utvidede heiskrav ble innført fra 2007 og brakte oss da på linje med våre naboland. I tillegg kom nye finansieringsordninger for etterinstallasjon av heis på plass på fra 2010, men ordningen har foreløpig begrensede rammer.

Design og metode

I studien benyttes både en kvalitativ og en kvantitativ tilnærming. Den kvantitative delen av analysen baserer seg på en todelt spørreundersøkelse, en del som har rettet seg mot beboere i borettslag som har etterinstallert heis og en til beboere i borettslag som ikke har installert heis. Den kvalitative delen består av intervjuer med berørte parter knyttet til etterinstalleringen som styreledere, sentrale informanter i boligbyggelag og andre. I tillegg kommer et mindre antall intervjuer med barnefamilier, som er mindre representert i surveyene.

Utvalget

I de to utvalgene beboere i de to spørreundersøkelsene har en stor overvekt av eldre, enslige kvinner. Dette er imidlertid representativt for de som bor i denne type boliger i mindre og mellomstore byer. For å kunne veie funnene i spørreundersøkelsene har vi derfor også foretatt noen kvalitative intervjuer med barnefamilier i de samme oppgangene.

Aktivitetsnivå som levekårsindikator

Ser vi aktivitetsnivå som indikator på gode levekår langs en opplevels- og en handlingsdimensjon, finner vi flere positivt

ladede indikatorer på gode levekår blant beboere der det er heis installert. Beboerne er aktive, både i forhold til innkjøp og turgåing, men også sosialt, i det de hyppig både mottar og går på besøk til familie, venner og kjente.

Det er imidlertid vanskelig å si om dette har noen entydig sammenheng med etterinstallering av heis. Det er heller ikke så store variasjoner i aktivitetsnivå mellom de som bor i blokker med heis og de som bor i blokker uten heis.

Men gitt at de fleste beboerne i vårt utvalg der det er etterinstallert heis er eldre og enslige samt at hele 30 prosent oppgir selv å ha store vansker med bevegelighet, er det rimelig å anta at heisen i noen grad er en forutsetning for det høye aktivitetsnivået.

Dette støttes når vi ser hvem som faktisk er aktive når det gjelder å komme seg ut av boligen for innkjøp og sosial kontakt.

Halvparten av de som oppgir å ha enten store eller noen vansker med å gå i trapper grunnet varige helseproblemer eller funksjonshemming, svarer at de daglig foretar innkjøp utenfor boligen. Tre av fire av de som oppgir å ha vansker med å gå i trapper, svarer dessuten at de ukentlig utfører friluftaktiviteter der de forlater boligen. Dette tyder på at selv for personer som har vansker med å gå i trapper, kan en høy andel i det minste ukentlig komme seg ut for å gjøre innkjøp eller delta i friluftaktiviteter. Dette styrkes av at vel 80 prosent av de som svarer at de som svarer at de enten har store eller noen vansker med å gå i trapper, bor i andre etasje eller høyere.

Dette kan indikere at det er levekårsfordeler knyttet til det å etterinstallere heis, kanskje særlig for de som har funksjonshemminger som gjøre det vanskelig å ferdes i trapper. Analysen kan tyde på at heisen setter de i stand til lettere å utføre aktiviteter utenfor boligen. På tross av at tallmaterialet er lite og det er vanskelig å trekke noen klare slutninger, også fordi mange andre forhold kan spille inn enn de vi her ser på, ser vi at eldre enslige som oppgir å ha vansker med å gå i trapper, i blokker der det er installert heis, allikevel oppgir at de ukentlig er ute av boligen i ulike ærend. Dette er rimelig å tolke positivt i et levekårsperspektiv.

Beboernes egen opplevelse av fordelene med å etterinstallere heis

Skal vi tro informantene i denne studien representerer etterinstallering av heis en lettelse for en høy andel av beboerne både i forhold til å gjennomføre ulike aktiviteter utenfor hjemmet, som innkjøp, turgåing og andre friluftaktiviteter samt sosiale aktiviteter som å gå på eller motta besøk. Samtidig gjør heisen nærmiljøet mer tilgjengelig, slik at en ikke ubetydelig andel av beboere i større grad oppholder seg i området rundt blokken og nærmiljøet generelt.

Dette innebærer at etterinstallering av heis ser ut til å representere en levekårsforbedring både i et deltakelsesperspektiv og i et handlingsperspektiv. Den enkeltes muligheter for å klare seg selv styrkes i form av å kunne utføre praktiske gjøremål som innkjøp. I tillegg bidrar heisen til økte muligheter for friluftaktiviteter og sosial kontakt. Det er rimelig å anta at dette styrker den enkeltes opplevelse av mestring, og med det gir bedre levekår.

Særlig eldre, enslige med fysisk betingede vansker med å gå i trapper oppgir at heis representerer en stor lettelse for dem. Det er også de som forutser den største potensielle lettelsen med etterinstallering av heis, der dette ikke er gjort. Dette er også en naturlig målgruppe når det kommer til universell og fysisk tilrettelegging i et livsløpsperspektiv. I så hensende ser etterinstallering av heis ut til å ha truffet en prioritert målgruppe innenfor nasjonal boligpolitikk overfor personer med nedsatt funksjonsevne.

Nytte av etterinstallering av heis

Hvem har da mest nytte av etterinstallering av heis i et levekårsperspektiv? Med det forbehold at vårt materiale har hatt en tydelig overvekt av eldre enslige, og da særlig kvinner, tyder tendensene i denne studien på at heis særlig har store levekårmessige fordeler for personer med vansker med å gå i trapper, av helsemessige årsaker.

Heisen vil imidlertid også gi lettelser for mange barnefamilier, særlig med flere enn ett lite barn i husholdningen. Dette kommer frem i intervjuene med utvalgte barnefamilier. Mange barnefamilier vil også ofte måtte frakte mye utstyr opp og ned trappene, i tillegg

til at små barn må følges. Dette øker denne gruppens behov for heis.

Dette betyr at de samfunnsøkonomiske gevinstene ved etterinstallering av heis absolutt er til stede, gitt at mange eldre foretrekker å bli boende hjemme så lenge som mulig. Denne tendensen forsterkes av at andelen eldre vil vokse i Norge i årene fremover.

Summary

Arne Holm, Siri Nørve and Eva Karvel

Lifts and level of living

NIBR Report: 2012:19

Background

Universal design and home accessibility have achieved a certain prominence in Norwegian housing policy in recent years. The purpose is to make sure all groups have a home that is customised to their needs, and in consequence a good standard of living. A lift is but one of several important means of achieving this goal. Retro-installing lifts in existing apartment buildings should make it easier for senior citizens and others with mobility impairments to live at home longer; a lift will also be helpful for other residents too, such as families. Retro-fitting lifts in existing buildings is in the wind at the moment given the increased focus of policy makers on helping seniors live longer at home and letting public services come to them rather than the other way round.

Research questions

In this study, we look at the extent to which retro-installing a lift improves the quality of life while facilitating resident integration. The central question is what the installation of the lift means for quality of life and integration. It is also about the experiences of affected parties of living in an apartment with access to a lift, whether having a lift has utility benefits, increases quality of life and facilitates resident integration.

Level of living

Quality of life and the related concept of level of living / living conditions are contingent, nevertheless, on many factors and can be defined by objective as well as normative criteria. We will be

---

focusing in particular on quality of life and level of living across two dimensions:

- *Subjective experiential dimension*, which focuses on the individual's subjective assessment or perception of improvements following the lift's installation
- *Activity dimension*, where we look at how accessibility to the apartments, in the form of a lift, can be an essential precondition of improved quality of life, for example, in terms of personal activity and social integration

Retro-fitting lifts as a policy priority

For the most part, there has been little interest in usability, accessibility and lifts as means to an end in housing policy circles in Norway. It was only with the introduction in 2010 of the new technical regulations that a stronger focus was put on usability and accessibility, but these regulations were limited in scope to the construction of new buildings. Requirements relating to the installation of lifts were tightened up in 2007, bringing Norway in line with the other Nordic countries. New funding schemes were made available from 2010 to help finance the retro-installation of lifts in existing buildings, but the scheme's criteria are relatively narrow.

Design and methodology

The study uses both qualitative and quantitative methods. The quantitative analysis is based on data obtained by a two-part survey. The first part of the survey was of residents of a housing cooperative apartment building where a lift had been retro-fitted, and the second was of residents of a similar building but without a retro-installed lift. The qualitative part consists of interviews with those involved in the installation of the lift, i.e. leaders of committees and boards, key informants in housing cooperatives and others. We also undertook a small number of interviews with families, because they were less represented in the surveys.

The sample

In the two samples of residents in the two surveys, most of our respondents are senior, single and female. This, however, is representative of residents of this type of housing in small and

medium-sized towns. In order to weigh the findings from the surveys, we carried out some qualitative interviews with families living in the same buildings.

Activity level as a level of living indicator

If we take activity level as an indicator of level of living along a subjective and an activity dimension, we find several indicators suggesting a good level of living among residents in buildings with a retro-fitted lift. Residents are active, both in terms of going out to do their shopping and taking walks, but also socially, as they frequently both entertain people at home and visit family, friends and acquaintances.

It is difficult to say whether this has any clear relationship with the retro-fitted lift. Nor do activity levels of residents in buildings with a lift differ so very much from those of people in buildings without a lift.

But given that most residents in our sample in the building with the retro-fitted lift are senior and single, and as many as 30 per cent report mobility problems, it is reasonable to assume that the high level of activity is contingent to a degree on access to the lift.

This proposition finds support when we look at who the really active ones are when it comes to getting out of the house to go shopping and to enjoy the company of others.

Half of those who find it moderately or very difficult to climb stairs, due to permanent impairments of health or disabilities, report going out on a daily basis to buy provisions. Three out of four of those for whom climbing stairs is difficult, say, moreover, that they are involved in pastimes outside the home on a weekly basis. This suggests that even for people who have difficulty climbing stairs, a high proportion get out at least once a week for the purpose of shopping or to enjoy outdoor activities. This hypothesis is strengthened moreover by the fact that about 80 per cent of the survey's respondents who report moderate or extreme difficulty climbing stairs, live on the first floor of the building or higher up.

This could indicate an increase in living standards from retro-installing a lift, particularly for people with physical disabilities that make it difficult to negotiate stairs. The analysis would seem to

suggest then that the lift increases their likelihood of being active outside the home. Although the samples are small, and it is difficult to draw any firm conclusions, also because many other factors are likely to affect the results than the ones we are looking at here, we see that senior singles who report difficulty with stairs in buildings where a lift has been retro-fitted also report weekly excursions outside the home for various purposes. It would be reasonable to interpret this in a positive level-of-living perspective.

Residents' subjective opinions of the benefits of retro-fitting a lift

If we believe the informants in this study, a retro-installed lift makes life easier for a high proportion when it comes to doing different things outside the home, such as shopping, going for walks and other outdoor activities, as well as social events like visiting or receiving guests. At the same time, the lift makes it easier to get out and about in the neighbourhood, and a not insignificant proportion of residents spend time outdoors in the vicinity of the building and neighbourhood in general.

This would seem to suggest a tangible level-of-living improvement after the lift is installed, both in a participation perspective and an activity perspective. The individual's ability to cope on their own is strengthened in terms of doing practical chores such as shopping. The lift also opens up for more leisure activities and social contact. It is reasonable to assume that this strengthens the individual's sense of being able to cope, enhancing thus their living standards.

Especially for the elderly whose physical condition makes climbing stairs a problem, the lift is an enormous advantage. There are also those who report the greatest advantage in buildings where a lift has not been retro-fitted. These people also belong to the obvious target groups for universal design and adaptations to the physical environment in a life-cycle perspective. In this sense, the retro-fitted lift would seem to have scored a bull's eye with one of the prioritised groups of the country's housing policy for persons with reduced mobility.

The usefulness of retro-installing a lift

Who, then, stands to gain most from retro-installing a lift in a level-of-living perspective? With the proviso that our material has a clear predominance of single seniors, especially single female

seniors, the study suggests that access to a lift produces a significant improvement in the level of living of people who, for different health-related reasons, have difficulty climbing stairs.

The lift, however, is also convenient for families, especially families with more than one child in the household. This was something we learned during our interviews with selected families. But we would also assume that retro-fitting a lift would improve living standards for households in addition to those included in this study. We are thinking in this respect of families who often have armfuls of stuff to carry upstairs in addition to ushering small children. This group is, however, less well represented in the buildings we used in this study.

So the economic benefits of retro-fitting a lift are undeniable, not least because many seniors want to remain in their homes for as long as possible. The fact that the balance of seniors in the population is set to grow in Norway in the coming years, only serves to strengthen this tendency.

---

1 Innledning og bakgrunn

1.1 Problemstillinger i denne rapporten

De siste årene har vi sett at boligpolitikken i stadig sterkere grad tar opp i seg og integrerer sosialpolitiske målsettinger. Dette handler ikke bare om å sikre utsatte grupper en bolig, men også om at den enkelte skal kunne forsette å bo i sin egen bolig, selv om den enkeltes behovssituasjonen endres. Dette siste er ikke minst relevant for personer med bevegelseshemninger. Slik er også boligpolitikken relevant i relasjon til målsettingene i Samhandlingsreformen, hvor en av intensjonene er å styrke muligheten for at den enkelte skal kunne bli boende i hjemmet sitt lengst mulig og motta pleie- og omsorgstjenester der.

For at dette skal være mulig, må boligen være brukbar i ulike livssituasjoner. I dette er heis et av flere viktige virkemidler. Tilgjengelighet er vesentlig for at en bolig skal være brukbar for ulike grupper. Etterinstallering av heis kan bidra til at eldre eller andre med bevegelseshemninger kan bli boende i sine boliger lenger. Samtidig vil heis også kunne representere en lettelse for beboere flest, når det blant annet gjelder frakt og adkomst for mindre barn, utstyr som barnevogner, rullatorer, innkjøp og annet.

For å sikre ivaretagelse av denne dimensjonen ved tilgjengelighet har Husbanken også for 2011 en ramme for tilskudd og prosjektering av heis. Etterinstallasjon av heis har fått økt aktualitet de siste årene, med blant annet økt fokus på eldres muligheter til å bli boende lengre hjemme og motta tjenester der. Dette kan utfordre de ordningene som er etablert for å etterinstallere heis i eldre blokker. Husbanken er derfor interessert i betydningen av heis for beboernes dagligliv og levekår.

I denne studien vil vi se på i hvilken grad etterinstallering av heis bidrar til å bedre livskvalitet og integrering for beboerne. Vi vil særlig fokusere på bruken av og erfaringer med installering av smalheis blant beboerne. Personheis som etterinstalleres i trapperommet omtales normalt som smalheis. Vi vil i dette også se hvilken plass heis har som levekårsforbedrende tiltak blant beboere der dette er installert i ettertid.

1.2 Smalheis

Med begrepet *smalheis* menes en personheis som etterinstalleres i trapperommet. Heis kan installeres i eller utenfor trapperommet. I blokker der heisen monteres i det opprinnelige trapperommet, benyttes en smalheis. Denne heisen tilpasses bygningen og det gjøres få endringer i bygningen som sådan, utover de som gjøres i trapperommet. En smalheis er vanligvis mindre eller smalere, og i noen tilfeller også saktere, enn ordinære personheiser.

Installering av smalheis innebærer ofte at trapperommet må tilpasses, det vil si at trappen må gjøres noe smalere. Det er imidlertid begrensninger på hvor smal trappen kan bli. Borettslaget må søke om dispensasjon hos plan- og bygningsmyndighetene i kommunen for å realisere dette, og tiltaket må også godkjennes av brannvesenet.

1.3 Problemstilling i studien

Den overordnede problemstillingen i studien er:

Hva betyr installering av heis for livskvalitet og integrering?

Herunder følger ulike delproblemstillinger:

- Hvilke erfaringer har berørte parter gjort seg ved installering av smalheis? Dette vil både være positive og negative erfaringer.
- Bidrar heisen til økt nytte, livskvalitet og integrering for beboerne i oppgangen?

1.4 Utdyping av forskningsspørsmålene

Vi vil kun fokusere på etterinstallering av heis og berørte parters erfaringer med disse når det kommer til levekårsforbedringer, livskvalitet og integrering.

Den enkeltes erfaringer med dette vil avhenge av behov og livssituasjon generelt. Særlig relevant er funksjonsdyktighet og hvor krevende det er å komme seg inn og ut av egen bolig.

Personer med redusert funksjonsevne må vi anta vil ha stor nytte av heis. Men også andre grupper vil kunne ha positive erfaringer med økt tilgjengelighet og brukbarhet som følge av etterinstallering av heis. Barnefamilier bør nevnes her. Etterinstallering av heis kan bedre funksjonaliteten i boligen ved å lette frakt av barnevogner og annet stort barneutstyr. Heis kan også gjøre kjeller og loft mer tilgjengelig, og gitt at en del blokker fortsatt har fellesvaskeri i kjelleren kan heis øke tilgangen til fellesvaskeriet. For barnefamilier vil etterinstallering av heis kunne bedre mulighetene til å gå inn og ut av hjemmet med mindre barn. Småbarnsforeldre slipper å bære barn opp trapper og små barn unngår lettere fall og skader.

Heis vil også kunne ha positive konsekvenser for tilgjengeligheten og funksjonaliteten i boligene for samtlige beboere ved blant annet sykdom, midlertidig eller langvarig nedsatt funksjonsevne samt ved frakt av ulike gjenstander som får plass i heisen.

For noen kan installering av heis bli avgjørende i spørsmålet om det er mulig å bli boende eller ikke i boligen.

Vi vil anta at en særlig vil se livskvalitetsforbedringer hos eldre og funksjonshemmede som følge av etterinstallering av heis i boligen. Jo høyere opp i etasjene den enkelte bor, jo tydeligere forbedringer vil vi anta at vi finner.

Men erfaringene vil også være knyttet til selve heisen, utformingen av denne og hvordan den installeres. Størrelse på heisen, driftssikkerhet samt atkomst til heisen vil kunne være av betydning. For de som bruker barnevogn, rullator og lignende vil det i tillegg være viktig at det er god snuplass utenfor heisen. Det er ikke gitt at en får en trinnfri atkomst selv om det etterinstalleres heis. Og det er ikke gitt at en eventuell heis betjener kjeller og/eller loft.

Egenskaper ved heisen og installasjon kan derfor være vesentlig for brukernes erfaringer.

Hvorvidt man med letthet får atkomst til og plass for rullestoler, gåstoler, barnevogner og andre plasskrevende hjelpemidler og gjenstander, vil variere. Vi vil her blant annet se på:

- Hva betyr heis for ulike beboeres opplevelse av sin egen livssituasjon?
- Hva betyr heis for mulighetene til å utføre praktiske gjøremål som varekjøp og annet?
- Hva betyr heis for mulighetene til å ivareta sosiale gjøremål som å få besøk, gå på besøk, oppsøke og ta del i sosiale fellesskap som foreninger og annet?
- Bidrar etterinstallering av heis til at den enkelte benytter fellesarealer mer, deltar mer i fellesarrangementer og lokale aktiviteter, slik at vi kan anta at heisen også bidrar til sosial integrering i nærmiljøet?

Installering av smalheis kan også antas å gi visse ulemper. Gitt at heisen vanligvis installeres i trapperommet må vi anta at trapperommet blir smalere, med mindre det bygges egne heisrom i form av tilbygg (Nørve og Knudtzon 2009). Brannkravene i teknisk forskrift setter grenser for hvor smalt trapperom en kan tillate. Vi tar likevel opp spørsmålet om ulemper ved etterinstallasjon av heis. Vi ser blant annet på:

- Ved bygging av smalheis reduseres trapperommet og gir mindre plass til bæring av bære/møbler/andre store gjenstander. Har det vært praktiske problemer knyttet til dette?
- Fører heisen til økt ferdsel og støyproblemer i oppgangen?
- Er det problemer knyttet til driftssikkerhet og kostnader?

1.5 Heis og levekår – Livskvalitet og integrering som ledd i personers levekår

Som vi vil komme tilbake til i kapittel 2 er en tilpasset bolig etter hvert blitt en integrert målsetting i norsk boligpolitikk.

En god og egnet bolig er en helt sentral betingelse for menneskers levekår. Egnethet i denne sammenhengen er både betinget av boligens indre og ytre fasiliteter, men også av boligen som arena for sosiale aktiviteter. Til forestillingen om en egnet bolig, ligger også at boligen skal være tilpasset den enkeltes forutsetninger og livssituasjon.

En sentral problemstilling i offentlig politikk de siste årene har vært knyttet til tilgjengelighet i bolig. Dette går frem av en studie gjort av Nørve og Knudtzon som kom i 2009. Den studien viser at spesielt med tanke på en aldrende befolkning og deres behov for pleie- og omsorgstjenester, vil tilgjengelighet i boliger og universell utforming stå sentralt i årene som kommer.

Mange eldres preferanser går også i retning av mer tilgjengelige boliger (Brevik og Schmidt 2005). Studien viste at eldre har et ønske om tilgang til fellesarealer, spesielt trimrom og oppholdsrom for aktivitet og deltakelse og service/avlastning ved tyngre husarbeid. Undersøkelsen sier ikke noe om hva som er beveggrunnen for disse preferansene, men erfaringer fra Danmark viser at eldre flytter til bofellesskap fordi de ønsker en tilrettelagt bolig og å være en del av et fellesskap. Det skaper trygghet og økt livskvalitet (Boll Hansen m.fl. 2000, Pedersen 2000a, b). Ønske om en lett tilgjengelig bolig kan en også anta vil være utbredt blant mange barnefamilier.

Livskvalitet og integrering er viktige dimensjoner innenfor mange politikkområder. Dette gjelder ikke minst innenfor pleie og omsorg for eldre og funksjonshemmede, for barn og unge og andre grupper som av ulike grunner har behov for praktisk bistand for å oppnå en god og stabil livskvalitet.

En brukbar og tilgjengelig bolig fordrer både at en kommer terskelfritt fra atkomstveg, via byggets hovedatkomst og frem til egen bolig. Atkomst internt i bygget ved hjelp av heis vil være vesentlig i en slik kjede. Men for at en bolig skal være brukbar og tilgjengelig for alle, fordrer det også at planløsningen gir god atkomst og brukbarhet i alle rom, noe vi ikke berører i denne rapporten.

Boligen er ikke bare et sted for hvile og beskyttelse, men også en arena for sosiale aktiviteter og integrasjon. Dette betyr at tilgjengelighet vil være viktig for de som skal besøke og pleie sosial

omgang med de som er bosatt i en bolig. Hjemmet er en arena for livsutfoldelse og sosialisering, en ramme rundt hele tilværelsen.

Livskvalitet og det beslektede begrepet om levekår, betinges imidlertid av mange forhold og kan defineres etter både objektive og normative standarder (Hagen, Djuve og Vogt 1994, Aase og Dale 1978), men kan også romme subjektive opplevelser av egen bosituasjon. I det daglige betinges livskvalitet av boforhold, helse, arbeid, økonomiske ressurser, tilgang til sosiale nettverk, med mer.

Livskvalitet og levekår kan drøftes i relasjon til fire ulike dimensjoner, hvorav særlig de to siste er viktige i denne sammenhengen (Aase og Dale 1978):

- *Behovsdimensjonen:* Her er oppfatningen at levekår må vurderes i forhold til hvorvidt grunnleggende behov er tilfredstilt.
- *Ressursdimensjonen:* Fokus her er på de mer kvantifiserbare ressursene som kan kjennetegne en befolkning, som for eksempel utdanning, inntekt, etc.
- *Opplevelsesdimensjonen:* Her er fokuset satt på den enkeltes vurdering eller opplevelse av egen situasjon. Livskvalitet måles ikke objektivt, og vi må basere oss på den enkeltes opplevelse av forbedringer som følge av etterinstallering av heis.
- *Handlingsdimensjonen:* Dette perspektivet legger vekt på at god livskvalitet er noe den enkelte er med på å skape ut fra egenaktivitet og samhandling med andre. Selvhjulpenhet er også viktig. Her vil vi anta at tilgjengelighet til boligene, i form av heis, kan være en forutsetning for bedring av egen livskvalitet. Dette kan for eksempel skje ved egenaktivitet og sosial integrasjon.

Denne tilnærmingen til levekår kan være et utgangspunkt for å diskutere livskvalitet og integrering for beboere ved etterinstallering av heis. Det gjelder i særlig grad de to siste dimensjonene. Dette åpner for å se på hvordan økt tilgjengelighet til boligen, ved installering av heis, påvirker den enkeltes opplevelse av sin egen situasjon. Dette omfatter også den enkeltes evne til ved egenhandling, å få økt kontroll over eget liv og egen livssituasjon. Dette vil vi anta har betydning for både motivasjon, interesse, evne og mulighet til ulike former for integrering i

---

samfunnet, enten det er bomiljøet eller tilgjengelighet til storsamfunnet.

1.6 Rapportens disposisjon

Rapporten vil i stor grad være bygget opp rundt to spørreundersøkelser, en til beboere som har fått etterinstallert heis og en til beboere som ikke har heis. Selve analysedesignet blir drøftet i kapittel 3. I kapittel 4 ser vi på sammenliknbarheten mellom respondentene i de to utvalgene. Deretter vil vi i kapittel 5 gjengi noen hovedfunn fra spørreundersøkelsene. Drøftingen av disse viderefører vi i kapittel 6, hvor vi belyser funnene ved hjelp av ulike dimensjoner ved levekår og livskvalitet. I kapittel 7 vil vi med bakgrunn i studien blant annet gi noen anbefalinger knyttet til hvem som har nytte av etterinstallering av heis samt hvordan denne nytten kan gi økt livskvalitet og sosial integrering.

Først vil vi imidlertid kort se på hvordan universell utforming og tilgjengelighet i bolig, herunder etterinstallering av heis, har manifestert seg i norsk boligpolitikk de siste tiårene.

2 Heis og tilgjengelighet i bolig

Det å ha en god og brukbar bolig er et sentralt grunnlag for den norske velferdspolitikken. En sosial boligpolitikk kan være et virkemiddel for gode levekår og integrasjon. Å bo godt innebærer at en bolig er tilpasset husholdets behov og økonomi. En uegnet bolig mangler sentrale kvalitet som husholdet har behov for, enten det dreier seg om at boligen er helsefarlig, eksempelvis i form av sopp eller råte, har dårlig miljø, er for liten eller har for dårlig tilgjengelighet (NOU 2011:15). Både tilgjengelighet og ulike miljøkrav har vært sentralt i diskusjonene om universell utforming.

I dette kapittelet skal vi se på utviklingen av kravene til tilgjengelighet, med fokus på heis. I boligbygg med flere etasjer vil nettopp forekomsten av heis være grunnleggende for boligens tilgjengelighet. Trappeadkomst kan være et problem både for personer med funksjonsnedsettelse og for den som har mye å bære. I et moderne hverdagsliv skal mye transporteres, det være seg rullatorer, barnevogner, varer, møbler og utstyr av ulikt slag.

Hvor mange husholdninger kan vi innledningsvis regne med vil være i en situasjon der de kun har atkomst via trapp? Dersom vi tar utgangspunkt i Folke – og bolig tellingen fra 2001 finner vi at 36 prosent av boligene i bygg med fem etasjer eller mer og 90 prosent av boligene i lavblokk, med inntil fire etasjer, mangler heis (Nørve og Knudtzon 2009, s. 32-33). Dersom personer med nedsatt funksjonsevne bor i boliger med dårlig tilgjengelighet, vil det foreligge et levekårsproblem. Men også for personer som har en del å transportere, slik tilfellet vil være blant barnefamilier, vil det også være en levekårsgevinst knyttet til bedring av tilgjengeligheten. Forekomsten av heis vil derfor være et sentralt gode for personer i ulike livssituasjoner.

Tilgjengelighet og spesielt installasjon av heis har også periodevis vært et politisk tema. Dette kommer til uttrykk både i politiske

diskusjoner og dokumenter, men også i byggtekniske forskrifter, *Teknisk forskrift*. Denne forskriften fastlegger de tekniske kravene til alle kategorier av bygg og har vært endret ca hvert 10. år. Boligpolitikken og bygningspolitikken ligger under samme departement, men som to etater. Husbanken er statens sentrale organ for gjennomføring av boligpolitikken og Direktoratet for byggkvalitet, tidligere Statens byggtekniske etat, er den sentrale myndighet for det byggtekniske regelverket. Det er ikke gitt at disse styres etter samme policy og rasjonalitet. Det kan derfor være viktig å kort se på ulike boligpolitiske dokumenter og utviklingen av det tekniske regelverket.

Et relevant spørsmål er da i hvilken grad en har hatt fokus på tilgjengelighet og installasjon av heis i boligpolitikken, gjennom de tekniske forskriftene, slik de er formulert i 1987, 1997 med delvis revisjon i 2007 og nytt regelverk i 2010? Og, i den grad en har vært opptatt av slike spørsmål, hvem har vært målgruppene for politikken og hvilke hensyn har en lagt til grunn?

2.1 Tilgjengelighet som politikk i en tidlig fase

Temaer om tilgjengelighet og brukbarhet av boliger var på det nærmeste fraværende i de viktige boligmeldingene som kom tidlig på 1980-tallet (St. meld.nr 12, 1981-82 og St. meld.nr 61, 1981-82). Men ser vi på Husbankens iverksetting av intensjonene i disse meldingene, ble det fra og med 1982 innført et tilleggsloan for boliger med livsløpsstandard. Livsløpsstandarden var en standard som skulle sikre at boligen kunne brukes i alle perioder av livet, også ved nedsatt bevegelighet og bruk av rullestol (HB 7.B. 1. 9). God tilgjengelighet til alle boligens rom og funksjoner ble premiert.

I samme periode ble det nedsatt et utvalg for å se på byggereglene. Fokus for dette arbeidet var knyttet til prinsippene for hvordan en slik forskrift skulle utformes. Hovedfokus var en overgang fra et detaljert regelverk til en forskrift der krav ble formulert som funksjonskrav.

Ser vi på byggforskriftene vedtatt i 1988 (TEK 87) fastsetter den at bygninger som har felles inngang til mer enn 12 boligenheter eller som er over 4 etasjer, skal ha heis. Og i bygninger (som boligbygg)

som har heis, skal minst en heis være tilgjengelig og brukbar for orienterings- og bevegelseshemmede (TEK 87, §41). Forskriften hadde også en bestemmelse om at boenheter skal ha mulighet for innpassing av toalett tilgjengelig og brukbart for bevegelseshemmede.

Heis og tilgjengelighetskravene har med dette både ligget til grunn for bygningspolitikken og vært integrert i Husbankens låneordninger, uten at dette har vært kommet til uttrykk i den overordnede boligpolitikken.

2.2 Livsløpsstandard og etterinstallasjon av heis settes på dagsorden

Livsløpsstandard settes tydeligere på den politiske dagsorden med St.meld.nr 34 (1988-89) om boligpolitikk for 1990-årene. Her gjøres gode boliger og bomiljøer i større grad til et hovedmål i norsk boligpolitikk og tilgjengelighet som boligkvalitet understrekes spesielt. Meldingen drøfter blant annet Husbankens lån til boliger med livsløpsstandard som et virkemiddel for å oppnå denne kvaliteten (St.meld.nr 34,1988-89, s 59). Det blir pekt på at det ofte vil være nødvendig med heis for å oppnå livsløpsstandard i lavblokker, og meldingen gjengir en beregning som viser merkostnader pr enhet ved et slikt krav. I 1997 kommer det ny teknisk forskrift der heiskravet fra TEK 87 videreføres.

Selv om det ikke kommer nye krav, ble det i en periode gitt tilskudd til etterinstallasjon av heis. Det har eksistert to tilskuddsordninger for heis. Husbankens heistilskudd ble utbetalt i årene 1996-2000 og Oslo kommune hadde i en periode fra 1996 et heisfond. I 1997 og 1998 var det til sammen 845 boliger i 37 prosjekter som fikk finansiert heis gjennom Husbankens ordning (Nørve og Knudtzon 2009, s.29). De aller fleste prosjektene ble utført i sameier og aksjegrårder i Oslo vest. Ikke ett prosjekt ble gjennomført i borettslag i Oslo. I borettslag i Hamar ble det gjennomført fem prosjekter med heistilskudd. Senere ble det gjennomført etterinstallasjoner uten tilskudd i flere andre borettslag i Hamar.

Byrådet i Oslo vedtok i desember 1995 å opprette et heisfond på 20 millioner. Hensikten var å bedre tilgjengeligheten i

boligeiendommer, slik at en aldrende befolkning kunne bli boende hjemme lengst mulig. Boligeiendommer hvor en stor andel av beboerne var over 60 år eller funksjonshemmet skulle også prioriteres.¹ Ordningen er senere avvirket.

2.3 Manneråkutvalget og politikk for personer med nedsatt funksjonsevne

Tilgjengelighet og brukbarhet i bolig ble etter hvert også aktuelt i relasjon til statens politikk for personer med nedsatt funksjonsevne. I 1999 oppnevnte regjeringen Bondevik et utvalg som skulle utrede funksjonshemmedes rettigheter og se på strategier og virkemidler for å fremme funksjonshemmedes deltagelse og likestilling i det norske samfunnet (Manneråkutvalget, NOU 2001:22.) Denne utvalgsinnstillingen fikk stor betydning for arbeidet knyttet til brukbarhet og tilgjengelighet de neste årene. Utvalget la til grunn at universell utforming skal være et hovedprinsipp som skulle legges til grunn for all samfunnsmessig planlegging. Prinsippet innebar at utformingen av bygg skal være brukbar og tilgjengelig for alle. Utvalget pekte på at Norge hadde de svakeste heiskravene i Skandinavia, med kun et mindretall boliger tilgjengelige for alle (Nørve og Knudtzon 2009, s.147). Et satsingsområde for utvalget var byggverk og uteområder. Fokus var imidlertid primært på bygg med arbeidsplasser og publikumsfunksjoner. Boliger var ikke et prioritert område.

2.4 Universell utforming som prinsipp for all planlegging

Manneråkutvalget la premissene for en serie offentlige utredninger der prinsippet om universell utforming ble lagt til grunn. I perioden 2001-2008 ble både boligpolitikken og Plan- og bygningsloven endret. Boligutvalget (NOU 2002:2) hadde imidlertid i hovedsak et annet fokus enn boligkvalitet og tilgjengelighet, men boligutvalgets innstilling følges med en melding til Stortinget (St.meld.nr 23, 2003-2004) hvor det heter at å øke antallet miljøvennlige og universelt utformede boliger og

---

¹ Bystyresak 864/95 - Oslo byråds forslag til budsjett 1996. Vedtatt 13.12.95

boområder blir ett av regjeringens hovedmål. Et sentralt hensyn var at flere eldre måtte kunne bli boende i egne hjem fremfor å flytte til institusjoner. Den fremtidige omsorgspolitikken var slik sentralt i meldingen.

Regjeringen Bondevik varslet i denne meldingen at Husbanken ville komme med et nytt grunnlån, der ett av tildelingskriteriene ville være tilgjengelighet. Dette ble innført fra 2005. Samtidig falt den minstestandarden som lå til grunn for den tidligere låneordningen bort. Med dette gikk også den nedre arealgrensen for en bolig ut. Da Husbanken i perioden etter 2005 har finansiert en mindre del av byggingen av nye boliger, har imidlertid effektene av Grunnlånet vært begrenset (se Nørve m.fl 2010, s 114-115)

Bygningslovutvalget, som ble nedsatt i 2002 og avla sin siste innstilling i 2005, NOU 2005:12, ble bedt om å vurdere om lovgivningen i tilstrekkelig grad ivaretok tilgjengelighet for funksjonshemmede. Utvalget mente en måtte se på både målgruppen og regelverksutviklingen og at denne problematikken berørte byggesaksdelen av loven med tilhørende forskriftsverk. Nytt lovverk forelå i juni 2010 og tilhørende forskrifter (Om tekniske krav til byggverk, TEK 10) trådte i kraft i juni 2010. Loven legger til grunn at prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planlegging og i kravet til det enkelte byggetiltak (§ 1-1.ledd 5).

2.5 Nye heiskrav og presisering av teknisk forskrift

Det gikk lang tid fra utvalget leverte sin innstilling til TEK 10 trådte i kraft. Derfor ble det gjort endringer i den tekniske forskriften i 2007 der det heter at ”Bygninger med tre etasjer eller flere som har boenhet skal ha heis”(§12-3,2). Heiskravet ble altså vesentlig forsterket i 2007. I TEK 10 kommer det en rekke presiseringer av krav til tilgjengelighet i boliger, fra trinnfri dusjsoner til fri gulvplass og snusirkler for rullestol i de ulike boligrommene. De nye kravene er ikke så ulike de normer som lå i den gamle livsløpsstandarden, også kalt en ”rullestolsnorm” (Guttu 2003)

Kravene gjelder imidlertid bare nybygg. Det ble ikke fremmet krav til økt tilgjengelighet i eldre boliger gjennom lov- og regelverket. Men slike incitament er ligger i Husbankens boligtilskudd. Dette kan ha ulike formål. Blant annet kan tilskuddet utbetales gjennom kommunene til tilpasning og utbedring av boliger. Hvilke kvaliteter bruken av utbedringsmidler gir, vil imidlertid variere.

Husbanken har dessuten tidligere gitt et begrenset tilskudd til tilstandsvurdering av borettslag, sameier og liknende. I 2008 kom det nye retningslinjene for boligtilskuddet, hvor det også gis et tilskudd til prosjektering av heis med inntil 50 prosent av kostnadene. Rammen for tilskuddet dette året var 5 mill kroner. I 2009 kunne tilskuddet gå til både prosjektering og investering i heis i eksisterende boligbygg (St.prp.nr.1, 2008-09, s. 134). Beløpet var imidlertid fremdeles begrenset til 5 millioner kroner. Dette monnet lite når en anslår at prosjekteringskostnadene i 2009 lå på 70-80 000 til 150 000 kroner pr heis og prosjekteringskostnadene utgjorde om lag 8-10 prosent av totalkostnaden (Nørve og Knudtzon 2009).

I tillegg kunne boligselskapet få tilskudd til en tilstandsvurdering. Dette boligtilskuddet kunne gis i to trinn, og fra 2008 kunne tilskuddet dekke inntil 50 prosent av kostnaden.

2.6 Heistilskudd, med begrenset ramme

Husbanken fikk i 2010 nye virkemidler for å fremme arbeidet med etterinstallasjon av heis i eldre boligbygg. Støtten ble utvidet til også å gjelde installering av heis med et tilskudd med inntil 50 prosent av kostnadene. Dette gjelder borettslag og sameier som har bygg med minst tre etasjer. Det normale tilskuddet har ligget på om lag 20 prosent.² Satsing på dette feltet er imidlertid ikke nevnt i KRDs tildelingsbrev til Husbanken for 2012.

2.7 Avsluttende kommentarer

Brukbarhet, tilgjengelighet og heis som virkemiddel har med dette ikke har hatt mye oppmerksomhet i norsk boligpolitikk, noe som

---

² Samtale med Øystein Råde, Husbanken 30. mai 2012

også fremgår av Sørvolls gjennomgang av norsk boligpolitikk 1970-2010 (Sørvoll 2011). Sterkere fokus på brukbarhet og tilgjengelighet av boliger kom først på plass med ny teknisk forskrift fra 2010, men som vi har vist, gjelder denne bare nybygging.

Utvidede heiskrav ble innført fra 2007 og brakte oss da på linje med våre naboland. I tillegg kom nye finansieringsordninger for etterinstallasjon av heis på plass fra 2010. Ordningen har foreløpig begrensede rammer, og etterspørselen viser seg å være langt større enn rammen.

---

3 Design og metode

I denne studien har vi benyttet både en kvalitativ og en kvantitativ tilnærming. Vi vil i dette kapitlet beskrive vårt design og se nærmere på de metoder som kommer til anvendelse. Vi vil også ta for oss gjennomføringen.

3.1 Spørreundersøkelingsdesign – den kvantitative analysen

Den kvantitative delen av analysen baserer seg på en todelt spørreundersøkelse, en del som har rettet seg mot beboere i borettslag som har etterinstallert heis og en til beboere i borettslag som ikke har installert heis. For å belyse betydningen av heis for beboernes levekår, vil resultatene fra disse to spørreundersøkelsene bli drøftet mot hverandre.

I dette avsnittet vil vi først se på selve prosessen med å velge ut respondenter, deretter vil vi se på selve utvalget. Etter at vi har gjort rede for de mer tekniske sidene ved databehandlingen, vil vi drøfte muligheter og begrensninger ved den metoden vi benytter oss av når det gjelder å si noe generelt om sammenhengen mellom etterinstallering av heis og levekår.

For å finne frem til borettslag med og uten heis, som er sammenlignbare, har vi trukket ut borettslagene med boliger av omtrent samme størrelse i likeartede områder med om lag den samme beliggenheten internt i byene. Slik prøver vi å sikre at vi treffer beboergrupper i de to spørreundersøkelsene som er sammenlignbare, men der forskjellen er å bo med og uten heis.

3.1.1 Utvalg av borettslag

Fordi det ikke eksisterer noe register eller samlet oversikt over borettslag som har etterinstallert heis, tok vi i utgangspunktet kontakt med NBBL sentralt for å høre hvilken oversikt de hadde over borettslag som har etterinstallert heis. I tillegg tok vi kontakt med større aktører på markedet som etterinstallerer smalheis samt noen byggtekniske konsulenter for å høre hvilken oversikt de satt med om dette. Den informasjonen om etterinstallering av heis fordelt på kommuner og borettslag som her kom frem, sammenholdt vi med informasjon fremkommet i en tidligere studie av etterinstallasjon av heis, gjort ved NIBR, som hadde fokus på beslutningsprosesser (Nørve og Knudtson 2009). Denne studien gir en oversikt over utbredelsen og forekomsten av smalheis i Norge.

Denne innledende kartleggingen av etterinstallering av heis, viste at det ikke er gjennomført mange etterinstallasjoner, og få eller ingen etter 2008, som var utgangspunktet for studien fra NIBR fra 2009. Studien fra 2009 bygger på til sammen 14 case, 10 mer omfattende og fire mindre omfattende saker.

Vi satt da med en relativt god oversikt over smalheisinstallasjoner.

En overvekt av etterinstalleringene har funnet sted i Hamar, men også borettslag i byer som Fredrikstad, Bergen, Larvik og Ålesund. Den viste også at det ikke var gjort etterinstallasjoner av heis i borettslag i Oslo, tilknyttet OBOS eller USBL. Det har imidlertid vært etterinstallasjon av smalheis i noen eldre bygårder i Oslo vest. Noen av disse gårdene kan være organisert som borettslag.

Vi valgte et utvalg på seks borettslag der heis var etterinstallert og valgte ut ytterligere seks borettslag som var rimelig sammenliknbare, men der heis ikke var etterinstallert. I samtlige av disse 12 borettslagene skaffet vi oss en oversikt over antall beboere, ved å kontakte styrelederne. Vi hadde et mål om å sende spørreskjemaet til 300 respondenter i henholdsvis borettslag med- og uten heis. Et ønske var å få en geografisk spredning i utvalget, og vi valgte derfor å trekke borettslag fra fem ulike kommuner i hver kategori.

Vi har valgt å utelukke de sentralt lokaliserte sameiegårdene/borettslagene i Oslo fordi de vil være atypiske i

forhold til flertallet av de øvrige borettslagene. Oslo er derfor ikke med i utvalget.

I arbeidet med å finne frem til aktuelle borettslag for studien ble styrelederne av borettslagene forespurt om de ville medvirke til gjennomføringen av undersøkelsen.

For å finne frem til borettslag uten heis som kunne tjene som sammenlikningsgrunnlag, kontaktet vi det lokale boligbyggelaget i det valgte området og ba om forslag. Videre kontaktet vi styrene i de foreslåtte borettslagene med heis og ba også dem om forslag. Ut fra de forslag vi fikk, gikk vi inn på kart og sjekket beliggenhet og gjorde deretter utvalget på seks borettslag uten heis, som anslagsvis ville kunne være sammenlignbare med borettslagene med heis. Lederen av disse borettslagene ble på samme måte forespurt om de ville delta og medvirke til gjennomføringen av undersøkelsen.

3.1.2 Gjennomføring

Overfor styrelederne i borettslagene redegjorde vi for studiens formål og forespurte dem om de ville dele ut vårt spørreskjema til beboerne i sine borettslag. Med ett unntak var styrelederne meget velvillig til dette. En styreleder mente at dette lå utenfor hans oppgaver, og avsto fra å bistå. Vi valgte da å henvende oss til et annet borettslag.

Styrelederne delte spørreskjemaene ut til beboerne i deres postkasser. I de fleste tilfellene samlet de også inn spørreskjemaene, ved at beboerne leverte spørreskjemaet ferdig utfylt, men i en lukket konvolutt, til disse. Vi opplyste i følgebrevet til spørreskjemaet til beboerne at de kunne levere dette til styreleder, ved å legge det i styreleders postkasse. Styreleder returnerte da spørreskjemaene samlet til oss.

Ved ett tilfelle la vi ved ferdig frankerte svarkonvolutter som gikk direkte til oss. Dette for å spare styreleder arbeidet med å returnere skjemaene. I et annet tilfelle valgte et mindre antall av beboerne å returnere skjemaene direkte til oss, ved å sende de i en lukket svarkonvolutt. Disse avvikene fra den vanlige prosedyren antas ikke å ha påvirket svarprosenten.

3.1.3 Koding og databehandling

Spørreskjemaene ble etter at de kom inn igjen, manuelt kodet, og det er laget en datafil av dataene fra spørreundersøkelsene som er lagt inn i SPSS. Alle statistikkberegningene er gjort i dette programmet.

3.1.4 Størrelse av utvalgene og svarprosent

I spørreundersøkelsen til husholdninger i borettslag som har etterinstallert heis baserer vi oss altså på data fra seks borettslag med heis og seks borettslag uten heis, fordelt på fem ulike kommuner, Bergen, Fredrikstad, Hamar, Larvik og Ålesund. Vi har valgt to borettslag, ett i hver kategori, fra hver kommune, med unntak av Hamar, hvor vi har valgt to borettslag fra hver kategori. Grunnen til at vi valgte å trekke to borettslag i hver gruppe borettslag fra Hamar, er at dette er den kommunen der det er foretatt flest etterinstalleringer av heis i borettslag.

Svarprosent og utvalgsstørrelse er som følger i tabell 3.1.

Tabell 3.1 *Svarprosent fordelt på borettslag, navngitt i tabellen etter kommune.*

Borettslag/ Kommune	Borettslag med heis		Borettslag uten heis	
	Antall svar/ Svarprosent	N	Antall svar/Svarprosent	N
Bergen 1	21/44 %	48		
Bergen 2			30/42 %	72
Fredrikstad 1	5/5 %	110		
Fredrikstad 2			2/2 %	100
Hamar 1	23/31%	74		
Hamar 2			12/33 %	36
Hamar 3	28/93 %	30		
Hamar 4			9/28 %	32
Larvik 1	13/50 %	26		
Larvik 2			26/46 %	56
Ålesund 1	17/39 %	44		
Ålesund 2			42/59 %	71
Sum	107/32 %	332	121/33 %	367

Som tabellen viser er det en svarprosent på henholdsvis 32 blant beboere som har etterinstallert heis og 33 der det ikke er etterinstallert. I utvalget uten heis valgte vi å utvide utvalget, da svarprosenten i første omgang så ut til å bli noe begrenset. Derfor valgte vi å øke utvalgsstørrelse i et par av de borettslagene uten heis som allerede var inne i studien. Utvalget ble da totalt på 367 beboere i utvalget uten heis.

Det er ellers store variasjoner i svarprosent i de ulike borettslagene. Dette fremgår av tabellen, hvor kommune, antall svar, svarprosent og N er oppgitt for hvert borettslag i utvalget.

Høyest er oppslutningen i et av borettslagene i Hamar, hvor heis er etterinstallert. Der ligger svarprosenten på 93 prosent. Lavest er svarprosenten i borettslagene fra Fredrikstad, med henholdsvis 5 og 2 prosent. Dette er meget lavt. Dette innebærer at det er store variasjoner borettslagene imellom når det kommer til oppslutning om kartleggingen. I hvilken grad dette vil ha betydning for funnene vil avhenge av hvorvidt det er variasjoner borettslagene imellom på vesentlige variable. Så langt har vi ikke kunnet registrere at dette er tilfelle.

Jevnt over er det dessuten relativt like svarprosenter i de to borettslagene som er valgt ut fra samme by. Eneste forskjellen er det ene borettslaget i Hamar som skiller seg ut med svært høy svarprosent. I Ålesund er det også en forskjell på 20 prosentpoeng mellom de to borettslagene, med og uten heis. I sum antar vi med dette at utvalgene er relativt sammenliknbare med hensyn til hvor beboerne er hentet fra.

3.1.5 Hvor typiske er våre borettslag og respondenter?

Det er kun et fåtall borettslag som har etterinstallert heis. Vi har derfor ikke et stort univers av borettslag å trekke et utvalg fra. Nettopp fordi det er så få som har etterinstallert heis, vil disse borettslagene ikke være typiske for borettslag i Norge fra samme periode. Vi må også ta dette forbeholdet for borettslag uten heis. Utgangspunktet for utvalget av borettslag uten heis, har vært at de skal være så sammenliknbare som mulig med borettslagene der heis er etterinstallert, når det kommer til byggår, størrelse, beliggenhet og beboerprofil.

Dette innebærer at de to spørreundersøkelsene ikke sikter mot representativitet utover disse kriteriene, verken hva angår utvalg av borettslag eller beboere. Metoden er utarbeidet med den hensikt å fange opp bredden av beboerne i de utvalgte borettslagene, mens borettslagene ikke nødvendigvis vil være representative for borettslag i landet som sådan. Undersøkelsen vil være eksplorerende og gi oss innblikk i erfaringer til de som faktisk bor der.

3.1.6 Spørreundersøkelsen

For å belyse betydningen av heis for beboernes levekår, vil resultatene fra de to spørreundersøkelsene bli drøftet opp mot hverandre.

Hovedfokus i de to spørreundersøkelsene

Spørreundersøkelse (1) har gått til beboere i gårder der heis er etterinstallert. Denne spørreundersøkelsen har tre hovedfokus:

- Den skal oppsummere erfaringer med etterinstallasjon av smalheis og knytte erfaringene til beboernes situasjon.
- Den skal oppsummere livskvalitet og aktivitetsnivå i gårder der heis er etterinstallert, og relatere dette til etterinstalleringen av heis.
- Den skal belyse heisens bidrag til livskvalitet og integrering for beboerne gjennom sammenlikning av kvaliteter hos beboerne i bygg med heis og bygg uten heis.

Spørreundersøkelse (2) har gått til beboere i gårder der heis ikke er etterinstallert. Denne spørreundersøkelsen har også tre hovedfokus:

- Den skal oppsummere livskvalitet og aktivitetsnivå i gårder der heis ikke er etterinstallert.
- Den skal belyse behovet for heis blant beboere der heis ikke er etterinstallert, i et levekårsperspektiv.
- Den skal fungere som et utgangspunkt for å sammenlikne levekårsfordeler knyttet til etterinstallering av heis, slik disse vil fremkomme i spørreundersøkelse (1).

Utforming av de to spørreundersøkelseene

Utformingen av spørreskjemaene i de to spørreundersøkelsene har i hovedsak fulgt samme mal.³

Spørreskjemaene er fire delte:

- Del 1 retter seg mot respondenten og vedkommendes husstand. Dette omfatter både spørsmål om alder, kjønn, inntekt, antall personer i husstanden og deres alder samt funksjonsdyktighet til personene i husstanden.
- Del 2 retter seg mot boligen, beliggenhet i gården, størrelse, fremkommelighet etc.
- Del 3 retter seg mot aktivitetsnivået til respondenten, knyttet til hverdagslivets aktiviteter, bruk av fellesarealer og hvor ofte vedkommende beboer er ute av boligen.
- Del 4 vil avvike mellom de to spørreundersøkelsene.
  - I spørreundersøkelsen til beboere der heis er etterinstallert spør vi om bruken av heisen og betydningen av heisen for ulike av hverdagslivets aktiviteter.
  - I spørreundersøkelsen til beboere der heis ikke er etterinstallert spør vi om hva en etterinstallasjon av heis ville ha betydd for respondenten og dennes husholdning.

Når det gjelder hverdagslivets aktiviteter har vi stilt spørsmål om deltakelse i normale aktiviteter som vi tenker at den voksne befolkningen deltar i utenfor hjemmet. Det gjelder alt fra arbeidsliv, skole, studier, henting og bringing av barn, innkjøp, terning, fritidsaktiviteter, sosial kontakt og organisasjonsaktiviteter. Vi stiller også spørsmål knyttet til betydningen av heis for deltakelse i disse aktivitetene.

Deretter har vi stilt spørsmål som knytter seg opp mot sosial integrasjon. Vi ser blant annet på hvorvidt nærmiljøet har blitt mer tilgjengelig etter installering av heis. Har etterinstallering av heis gjort det lettere å motta besøk fra familie, venner og kjente eller gå på besøk til disse?

---

³ De to spørreskjemaene er gjengitt i appendiks 1.

Spørreundersøkelsen til beboere i gårder der heis er etterinstallert vil også ta opp spørsmålet om heisens betydning for bruk av fasiliteter i bygget som fellesvaskeri, boder etc. Likeledes tar spørreundersøkelsen opp hvorvidt heisen har betydning for den enkeltes muligheter til å bli boende i boligen fremover.

3.2 Den kvalitative analysen

Den kvalitative delen av analysen har vært todelt.

- (1) For det første har vi gjort noen supplerende intervjuer med fem barnefamilier i et utvalg av borettslagene. En av intensjonene med studien var å sammenlikne på tvers av ulike husstander når det gjaldt levekårsforbedringer som følge av etterinstallering av heis. Som vi vil se i kapittel 4, er det imidlertid en solid overvekt av eldre enslige kvinner i vårt utvalg og svært få barnefamilier. Vi har derfor gjort selektivt utvalg av fem barnefamilier i de borettslagene der vi har gjennomført spørreundersøkelsen og intervjuet disse spesielt. Spørsmålene tar opp de samme forholdene som vi spør om i spørreundersøkelsen.

Samtlige fem barnefamilier har vi funnet frem til ved å spørre styreleder om navn og telefonnummer til barnefamilier i borettslaget. Det lot seg ikke gjøre å fremskaffe barnefamilier i borettslagene der heis var etterinstallert. Samtlige fem barnefamilier er derfor fra borettslag uten heis. Samtlige er intervjuet på telefon.

- (2) For det andre har vi i forbindelse med at vi etablerte kontakt med borettslagene i de to spørreundersøkelsene, også gjennomført intervjuer med styrelederne i de til sammen 12 borettslagene. Disse ble intervjuet om deres erfaringer både knyttet til prosessen frem mot etterinstallering av heis, men også knyttet til prosesser hvor konklusjonen har blitt at borettslaget *ikke* har etterinstallert heis. Heis har vært et tema i flere av de borettslagene vi har med i utvalget borettslag uten heis.

Disse intervjuene er alle foretatt på telefon. I noen tilfeller har vi hatt gjentatte samtaler med styreledere der vi har gjennomført spørreundersøkelsene.

3.3 Avsluttende kommentar

Designet i denne studien er utviklet i den hensikt å gi et inntrykk av heisens betydning for beboeres levekår, der heis er etterinstallert. Utvalget er derfor trukket i den hensikt å gi et så typisk inntrykk av beboere og borettslag med etterinstallert heis, som mulig. Det har ikke vært studiens hensikt å utvikle representativitet utover dette.

I tolkningen av de funn som følger i studiens analyse må vi ta hensyn til at både utvalget og svarprosenten er relativt begrenset. Vi antar allikevel at utvalget beboere i noen grad vil kunne være representativt for de som i dag bor i blokker i mindre og mellomstore byer i Norge. I neste kapittel vil vi derfor se nærmere på utvalget av beboere i denne studien, før vi ser på deres levekår i den påfølgende analysen.

4 Sammenliknbarhet på tvers av utvalgene

I dette kapitlet vil vi se nærmere på kjennetegn ved respondenter i de to utvalgene, både der heis er etterinstallert og der heis ikke er installert. Dette vil både gi en beskrivelse av de beboerne som er med i vår studie, samtidig som dette vil danne grunnlaget for en vurdering av sammenliknbarheten mellom de to utvalgene.

4.1 Antall rom, etasje og adkomst til blokken i de to utvalgene

De fleste av de som er med i våre to spørreundersøkelser bor i større leiligheter. Respondentene i blokker som har etterinstallert heis bor imidlertid gjennomgående i større boliger enn beboerne i utvalget uten heis. Dette ser vi i tabell 4.1. Hele 73 prosent av vårt utvalg der heis er etterinstallert bor i boliger på 71 kvadratmeter eller større, mens det samme gjelder 40 prosent der heis ikke er etterinstallert. Få beboere i utvalgene bor i boliger under 40 kvadratmeter.

Tabell 4.1 *Beboerne i de to utvalgene med hensyn til boligens størrelse og antall rom. Andelsvise fordelinger.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Boligens størrelse		
Bolig under 40 kvm	0	3
Bolig 41-70 kvm	26	57
Bolig 71 kvm eller mer	74	40
Antall rom		
1 roms	8	8
2 roms	19	31
3 roms	50	43
4 roms eller mer	23	18

Ser vi på antall rom i de to utvalgene, ser vi at det er noen flere beboere i utvalget der heis er etterinstallert, som bor i større boliger. Forskjellene er størst når det gjelder andelen toroms leiligheter, som er klart høyest blant beboere uten heis. Derimot er andelen beboere i tre og fire roms leiligheter høyere i utvalget der heis er etterinstallert.

Beboerne fordeler seg på de ulike etasjene, med et tyngdepunkt i andre- og tredjeetasje. Det er en tendens til at beboerne i vårt utvalg uten heis i gjennomsnitt bor noe høyere opp i etasjene enn beboerne i vårt utvalg med heis. Forskjellene er imidlertid ikke så store.

Nær samtlige i begge utvalgene har balkong og nesten 90 prosent svarer at det i deres blokk er en underetasje, med boder, garasje, fellesvaskeri og likende, som de må ha tilgang til.

Tilgjengeligheten er imidlertid også avhengig av at det ikke er trapper opp til inngangsdøren fra atkomstveien til blokken. Men her svarer en av tre i begge utvalgene at det er trinn mellom atkomstveien og blokkens inngangsdør. Dette reduserer tilgjengeligheten. De fleste, to av tre, svarer imidlertid at det ikke er trapper eller trinn mellom atkomstveien til blokken og blokkens

inngangsdør. Dette betyr at det er lett atkomst også for bevegelseshemmede.

Inne i blokken er andelen som oppgir at det er trapper som må forseres høyere. Her svarer 85 prosent der heis er etterinstallert og 96 prosent der heis ikke er installert at det er trapper eller trinn mellom blokkens inngangsdør og respondentens entrèdør.

4.2 Botid

Mange av de som er med i studien har bodd i sine boliger lenge. Om lag 30 prosent har bodd i boligen i opptil fem år, mens halvparten har bodd i boligen sin opp til 10 år. En av fire har bodd i boligene sine over 20 år. Dette kan indikere at beboerne som er med i denne studien, er både stabilt boende i blokken samtidig som de sannsynligvis er relativt tilårskomne. Vel en av ti blant de beboerne som er med i denne studien, har kun bodd i boligen sin i opptil ett år. Det er her begrensede variasjoner de to utvalgene imellom når det gjelder botid i boligen.

4.3 Sivilstatus, personer i husholdningen, alder og kjønn

I en vurdering av levekår og heis kan det være viktig hvorvidt beboerne er enslige eller ikke. Som enslig er du mer avhengig av dine egne muligheter til å få utført praktiske gjøremål som innkjøp og annet. Vi har derfor også sett på sivilstatus blant våre respondenter.

Det viser seg da at de aller fleste beboerne som er med i våre spørreundersøkelser, er enslige. Der heis er installert svarer vel 61 prosent av utvalget at de er enslige, mens dette gjelder 67 prosent der heis ikke er installert. Dette ser vi av tabell 4.2. nedenfor.

Tabell 4.2 *Beboerne i de to utvalgene med hensyn til sivilstatus boligens størrelse og antall rom. Andelsvise fordelinger.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Sivilstatus		
Gift/partnere/samboende	32	32
Enslige	61	67
Annet	7	1
Alder på respondenten		
21-30 år	7	9
31-55 år	16	26
56-67 år	25	35
68 – 79 år	38	21
80 år eller eldre	14	9
Kjønn		
Andel kvinner	70	63
Andel menn	30	37

At så mange er enslige, øker viktigheten av egen funksjonsdyktighet både for å ha et sosialt liv, men også for å få utført aktiviteter som å gjøre innkjøp etc.

Aldersfordelingen avviker imidlertid noe i de to utvalgene. Der heis er installert er beboerne gjennomgående noe eldre. Andelen mellom 68 og 79 år er henholdsvis 38 der heis er installert, mens den er 21 blant beboerne uten heis. Andelene 80 år eller eldre er også stor i denne undersøkelsen. 14 prosent der heis er etterinstallert er over 80 år, mens dette gjelder for 9 prosent der heis ikke er installert.

Det er kun et meget lite antall barnefamilier med i utvalgene. Kun seks respondenter bor i husholdninger med personer mellom 0 til 18 år i de to utvalgene. Dette innebærer at vi i liten grad har klart å fange opp barnefamilier i denne kartleggingen. Dette kan ha mange årsaker, men en hovedgrunn som utkrystalliserer seg er at det hovedsakelig er eldre og enslige som bor i disse boligene. Boligblokker i mindre og mellomstore byer virker ikke tilstrekkelig attraktive for barnefamilier, gitt at det er mulig å få annen bolig,

som rekkehus eller enebolig, til en gunstigere pris der enn i våre største byer.

Andelen kvinner er høy i begge utvalgene. I utvalget med beboerne som har etterinstallert heis er 70 prosent av respondentene kvinner, mens der det ikke er heis, er andelen 63.

Når det gjelder inntektstforhold har to av tre respondenter der heis er etterinstallert pensjon eller uføretrygd som hovedinntektskilde. I underkant av tretti prosent har lønnet arbeid som hovedinntektskilde. Denne andelen er høyere der heis ikke er installert, hvor nær halvparten av respondentene har lønnet arbeid som sin hovedinntektskilde. 32 prosent har her pensjon som hovedinntektskilde, mens 12 prosent har uføretrygd der heis ikke er installert.

4.4 Bevegelseshemmede

Den enkeltes funksjonsdyktighet må vi anta er en viktig indikator på den enkeltes behov for heis, og med det, den enkeltes levekårsgevinster ved etterinstallering av heis. Knappe 30 prosent av respondentene i begge utvalgene svarer da også at de på grunn av varige helseproblemer eller funksjonsnedsettelse har enten store vansker eller noen vansker med å gå i trapper. Det er særlig her vi vil anta at levekårsgevinstene ved etterinstallering av heis, vil være særlig store. På den andre siden svarer vel 46 prosent blant beboerne der heis er installert at de ikke har noen vansker, mens andelen er 55 der heis ikke er installert. Resten svarer at det ikke er relevant.

Dette betyr at andelen som svarer at de ikke har vansker ligger høyere der respondentene ikke har heis, sammenliknet med der det er heis installert, men at andelen som oppgir helseplager er den samme i de to utvalgene.

4.5 Sammenliknbarhet mellom de to spørreundersøkelsene

Dette gjør i sum utvalgene respondenter i blokker der det er etterinstallert heis og der det ikke er heis relativt sammenliknbare

når det gjelder boligens beskaffenhet og beliggenhet i blokken. Det er allikevel en tendens til at respondentene i utvalget uten heis i snitt bor noe høyere opp i etasjene, samt at de har noe mindre boliger. Når det gjelder utvendig atkomst er tilgjengeligheten noe lettere i utvalgene uten heis, i det andelen som oppgir at det er trapper utvendig er noe lavere enn i utvalget med heis. På den andre siden svarer flere i utvalget uten heis at de har trapper inne, mellom hovedinngangen til blokken og deres inngangsdør.

Felles for både utvalget respondenter fra blokker der det er etterinstallert heis og der det ikke er etterinstallert heis er at det er en overvekt i de eldre årsklasser, et stort flertall er enslige, samt at andelen kvinner er meget høy. Dette i seg selv vil øke viktigheten av egen funksjonsdyktighet for å få utført innkjøp og andre nødvendige ærend ut av boligen, samt å ha et sosialt liv i og utenfor boligen. Gitt at denne gruppen er på vei inn i alderdommen, vil nettopp dette kunne være en gruppe som opplever store levekårsforbedringer av etterinstallering av heis. Andelen barnefamilier er meget lav i begge utvalgene.

Noen mindre forskjeller mellom utvalgene er det imidlertid. For det første viser det seg at andelen eldre er noe høyere i utvalget med heis. Dette kan indikere at behovet for heis der er noe større enn blant beboerne i utvalget uten heis. Dette inntrykket styrkes av at andelen i lønnet arbeid i utvalget uten heis er noe høyere, samtidig som andelen menn også er noe høyere. Alternativt kan en annen grunn til at beboernes alder gjennomgående er høyere i de blokkene der det er etterinstallert heis, være at heisen setter flere i stand til å bli boende lenger i sine boliger.

Tendensene i de to utvalgene er allikevel de samme. I begge utvalgene er hovedtyngden respondenter eldre, enslige kvinner.

Det at så mange er eldre og enslige vil vi anta øker den enkeltes sårbarhet i forhold til egen funksjonsdyktighet når det kommer til å ivareta viktige funksjoner som å gjøre innkjøp av mat, medisiner og andre nødvendighetsærend utenfor boligen. Enslighet vil også gjøre den enkelte mer sårbar når det kommer til ensomhet og manglende sosial kontakt med omgivelsene. Den enkeltes muligheter for å komme seg ut av boligen, for å delta i aktiviteter eller for å besøke familie og venner, vil her være helt sentralt for opplevelse av å ha gode levekår.

Beboerprofilen vi her tegner stemmer godt overens med det som kom frem i studien av "Ny heis i gamle hus", fra 2009. Der karakteriseres beboerne i borettslag med heis etterinstallert som en aldrende beboermasse, der behovet for heis var påtakelig for at beboerne skulle kunne bli boende i sine boliger (Nørve og Knudtzon 2009:78).

For denne gruppen vil vi derfor anta at heis potensielt vil være et viktig tiltak for å sikre denne gruppen gode levekår. Dette skal vi følge opp i neste kapittel, der vi vil sammenlikne aktivitetsnivået blant beboerne i de to utvalgene. Gitt at utvalgene er så vidt like, vil vi anta at dette vil gjøre funnene relativt sammenliknbare.

5 Aktivitetsnivå som forutsetning for gode levekår

I denne analysen vil vi se på variasjoner i aktivitetsnivå mellom beboere i borettslag der det er etterinstallert heis, og beboere i borettslag uten heis. Aktivitetsnivå vil her bli sett på som en forutsetning for den enkeltes levekår. Dette vil vi se i relasjon til våre begreper om levekår, definert i kapittel 1.

Spørsmålet er i hvilken grad det er variasjoner i hvor aktive beboerne er i blokker der heis er etterinstallert sammenliknet med beboere der heis ikke er installert.

5.1 Aktivitetsnivå blant beboerne

Den enkeltes muligheter og evner til å utrette praktiske gjøremål som å gjøre innkjøp eller ha mulighet for sosialt stimulerende aktiviteter som turgåing, gå på besøk, motta besøk eller benytte fellesarealene i nærområdet til rekreasjon og annet, vil vi anta er svært viktig for den enkeltes opplevelse av egne levekår. Dette handler også om opplevelsen av å kunne ta styring over eget liv og egen livssituasjon, der livskvalitet skapes gjennom egenaktiviteter og i samhandling med andre. Dette vil også kunne åpne for en sterkere integrering i samfunnet for øvrig og slik bidra til å styrke den enkeltes opplevelse av tilhørighet og sosial trygghet. I dette vil vi anta at heis vil være et viktig hjelpemiddel.

Den enkeltes aktivitetsnivå, enten det gjelder innkjøp, turgåing, motta eller gå på besøk til familie og venner med annet, vil vi her bruke som indikatorer på den enkeltes handlingsmønstre.

Gitt at beboerne i de to utvalgene er så vidt like, vil en interessant problemstilling i tillegg være om aktivitetsnivået varierer mellom de to utvalgene beboere.

Hvor aktive er beboerne

I spørreundersøkelsene til de to utvalgene med og uten heis, ble beboerne spurt om hvor ofte de er ute av boligen sin og hvor ofte de utfører en rekke aktiviteter.

Generelt synes beboerne i våre to utvalg å være aktive, på tross av at utvalgene våre har et klart tyngdepunkt blant eldre og enslige. Dette ser vi av tabell 5.1 som angir hvor ofte beboerne er ute av boligene sine i de to utvalgene, med og uten heis.

Tabell 5.1 *Hvor ofte beboerne er ut av boligene sine i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Flere ganger hver dag	41	51
Daglig	49	41
Ukentlig	7	2
Månedlig	2	3
Meget sjelden	1	3
Sum	100	100
N	106	119

Som vi ser av tabellen er beboerne i boliger uten heis noe oftere ute enn beboerne i utvalget der heis er etterinstallert. Ser vi imidlertid på de som daglig er ute, svarer om lag ni av ti i begge utvalgene at de enten daglig eller flere ganger daglig er ute av boligen sin. Samtidig er det en mindre andel som er ute bare månedlig eller sjeldnere. Her er andelen høyere blant beboerne i blokker uten heis. Hele seks prosent blant beboerne i blokkene uten heis svarer at de månedlig eller sjeldnere er ute av boligen sin. Denne andelen er på tre prosent i vårt utvalg der heis er installert. Antar vi at noen av disse er personer med begrenset funksjonsdyktighet, kan variasjonen mellom de to utvalgene kanskje antyde at andelen som svært sjelden kommer seg ut av

boligen, er lavere der det er heis, sammenliknet med der det ikke er heis. Denne sammenhengen forsterkes også om en tar i betraktning at beboerne i snitt er eldre og flere har vansker med å gå i trapper der det er etterinstallert heis. Utvalgene er imidlertid begrenset i størrelse og vi må tolke disse variasjonene med forsiktighet.

Andelen som er ute ukentlig kan også dekke over en del variasjoner. Det er stor forskjell på å være ute annen hver dag og å være ute en gang i uken.

Ser vi nærmere på de aktiviteter beboerne i utvalget normalt utfører når de er ute av boligen sin, er det innkjøp av varer som scorer høyest.

Tabell 5.2 *Hvor ofte beboerne normalt gjør innkjøp av varer i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Daglig	48	42
Ukentlig	52	54
Ikke relevant	1	4
Sum	100	100
N	108	103

Der heis er etterinstallert er de aller fleste ute enten daglig eller ukentlig for å gjøre innkjøp. Andelene som enten daglig eller ukentlig foretar innkjøp er relativt likt fordelt på beboere i blokker med heis etterinstallert, sammenliknet med beboere uten heis samlet sett. Vel to av fem gjør innkjøp av varer daglig. En noe høyere andel fortar vareinnkjøp ukentlig, med henholdsvis 52 prosent blant beboere der heis er etterinstallert og 54 prosent blant beboere uten heis. Selv om forskjellene her er meget marginale kan dette kanskje i noen grad speile at beboerne i boliger med heis etterinstallert i noe større grad er pensjonister enn blant beboere uten heis. Alternativt kan helsetilstanden være bedre blant beboere i blokker uten heis, sammenliknet med blokker med heis.

Beboerne er i vårt utvalg er også aktive når det kommer til turer og trening. Dette ser vi av tabell 4.5, som viser i hvilken grad beboerne i de to utvalgene daglig eller ukentlig utfører aktiviteter som turer eller trening.

Tabell 5.3 *Hvor ofte beboerne normalt går turer eller trening i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Daglig	38	44
Ukentlig	58	45
Ikke relevant	4	11
Sum	100	100
N	86	91

96 prosent av beboerne der heis er etterinstallert svarer at de daglig eller ukentlig normalt går turer eller trener. Her er andelen som gjør dette daglig høyere blant beboerne uten heis enn blant beboerne med heis. Hele 44 prosent svarer at de daglig utfører disse aktivitetene blant de uten heis, mens 38 prosent svarer daglig blant de med heis. Andelen som svarer ukentlig er høyest blant beboerne med heis, med 55 prosent, mot 45 prosent der heis ikke er installert.

En av to svarer også at de ukentlig utfører fritidsaktiviteter der de er ute av boligen sin, og 16 prosent svarer at de daglig gjør dette. Dette tegner et bilde av aktive beboere, gitt at de fleste i vårt utvalg er eldre enslige.

På det sosiale området har vi også sett i hvilken grad beboerne besøker familie, venner og kjente og i hvilken grad de mottar slikt besøk. Her finner vi at de fleste har et aktivt sosialt liv, med å gå på besøk til familie, venner og kjente. Bare vel en av ti svarer at dette ikke er aktuelt, mens resten enten daglig eller ukentlig pleier slik sosial omgang. Andelen som går på besøk daglig er interessant nok, noe høyere i utvalget med heis, enn i utvalget uten heis. Dette ser vi i tabell 5.4. nedenfor, som sammenlikner utvalgene av beboere i blokker med og uten heis.

Tabell 5.4 *Hvor ofte besøker beboerne normalt familie, venner og bekjente i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Daglig	13	9
Ukentlig	78	79
Ikke relevant	9	12
Sum	100	100
N	87	96

Til gjengjeld er andelen som ukentlig går på sosiale besøk til familie og venner på samme nivå i de to utvalgene. Utvalgenes størrelse tatt i betraktning, skal ikke disse variasjonene fremheves for mye. Uavhengig av heis, ser de fleste av beboerne i våre to utvalg ut til å ha et aktivt sosialt liv.

Dette gjelder vi også når det kommer til beboernes sosiale liv på egen hjemmearena. Dette fremgår av tabell 5.5, hvor vi ser på hvor ofte beboerne mottar besøk av familie, venner og kjente.

Tabell 5.5 *Hvor ofte beboerne mottar besøk av familie, venner og kjente i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvis fordeling.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Daglig	5	8
Ukentlig	83	79
Ikke relevant	12	14
Sum	100	101
N	83	93

Også her finner vi at de fleste, enten daglig eller ukentlig, har besøk av familie, venner og bekjente, samtidig som det også her er vel en av ti som sier at dette ikke er relevant. Forskjellene er imidlertid ikke så store utvalgene imellom. En noe høyere andel

blant beboerne i blokker uten heis svarer at de daglig har slikt besøk, enn de som bor i blokker med heis, og omvendt når det kommer til ukentlig kontakt. Men igjen må vi ta forbehold om at utvalgene er begrenset og at variasjonene ikke må overtolkes.

Når det kommer til aktiviteter som skole eller studier samt hente og bringe barn speiler svarene at det er få barnefamilier og unge i vårt utvalg. Kun en liten andel svarer at de daglig er i skole, studier eller henter og bringer barn til skole og barnehage.

Et mindretall i våre utvalg er daglig eller ukentlig opptatt med aktiviteter i lokalområdet. Seks prosent i utvalget der heis er etterinstallert svarer at dette finner sted daglig, mens 38 prosent svarer at de ukentlig tar del i aktiviteter i lokalområdet. Disse andelene er noe høyere i utvalget der heis ikke er installert. Dette kan ha sammenheng med at beboerne i utvalget der heis ikke er installert gjennomgående er noe yngre enn der heis er installert. At en så høy andel av beboerne der heis er etterinstallert kan holde et så høyt aktivitetsnivå i nærmiljøet, samtidig som vel to av fem oppgir å benytte heisen daglig, kan indikere at heisen har en betydning for beboernes aktivitetsnivå. Ser vi nærmere på sammenhengene mellom hvem som oppgir at de benytter heis ofte og hvem som er aktive i lokalmiljøet, finner vi imidlertid at de som er aktive i lokalmiljøet, fordeler seg ganske jevnt på de som benytter heisen daglig, ukentlig og meget sjelden. Dette indikerer at de som er aktive i lokalmiljøet ikke nødvendigvis er de samme som er avhengig av heis for å komme ut.

Når det kommer til organisasjonsaktiviteter er våre respondenter mer aktive. En av tre blant beboere der det er etterinstallert heis, svarer at de daglig eller ukentlig tar del i slike aktiviteter. Dette må sies å være relativt høyt, gitt det utvalget vi har i denne studien. På den annen side vil mange eldre være aktive i aktiviteter for eldre, som eldresentre, sanitetsforeninger, kristne organisasjoner med videre. Denne andelen er noe lavere der heis ikke er etterinstallert. Forskjellene er ikke så store at vi skal tillegge disse variasjonene for mye vekt, men dette kan indikere at heis gjør det lettere for beboerne å delta i slike aktiviteter.

5.2 Bruk av fellesarealer

Rundt blokkene vi har studert er det opparbeidet fellesarealer for rekreasjon og uteliv. Mulighetene for å benytte seg av dette, avhenger imidlertid igjen av den enkeltes funksjonsnivå. Det er derfor rimelig å se utnyttelse av disse fellesarealene som meget relevante i et levekårsperspektiv. Gitt at våre to utvalg er så vidt like, er det også interessant å se i hvilken grad det er variasjoner i hvorvidt beboerne i de to utvalgene benytter disse fellesarealene. Dette er kanskje først og fremst aktuelt sommerstid, samtidig som arealene kan være egnet til turformål også vinterstid.

I tabell 5.6. nedenfor ser vi i hvilken grad beboerne i de to utvalgene benytter se av fellesarealet rundt blokken sommertid.

Tabell 5.6 *Hvor ofte beboerne benytter seg av fellesarealet rundt blokka sommerstid i blokker henholdsvis med og uten etterinstallering av heis. Andelsvise fordelinger.*

	Beboere i boliger med etterinstallert heis	Beboere i boliger uten heis
Daglig	26	22
Ukentlig	22	21
Månedlig	9	10
Sjeldnere	43	48
Sum	100	100
N	96	111

Tabellen viser at nær halvparten av beboerne i vårt utvalg der det er etterinstallert heis benytter fellesarealet rundt blokken ukentlig eller daglig. Dette er noe oftere enn blant beboere i utvalget uten heis. Forskjellene er ikke så store. Selv om vi også her må være forsiktig med å trekke for klare slutninger på et begrenset materiale, kan dette kanskje indikere at heisen bidrar til å lette tilgjengeligheten til fellesarealene rundt blokken. Disse antakelsene styrkes av at utvalget beboere i blokker med heis gjennomgående er noe eldre enn utvalget beboere i utvalget uten heis. Samtidig kan dette være beboere som har mer tid til eller større glede av, å benytte disse uteområdene, og at den økte bruken også delvis

henger sammen med dette. Daglig utnyttelse av fellesarealene rundt blokken må vi imidlertid anta først og fremst er aktuelt for de som er hjemme på dagtid, enten som pensjonister eller som er hjemme med meget små barn eller annet. Yngre personer og personer i arbeid har mindre tid til å benytte disse uteområdene. I et slikt perspektiv må bruken av fellesarealene sies å være relativt høy på sommerstid.

Vinterstid er det begrenset bruk av fellesarealene. Bare ni prosent av beboerne der heis er etterinstallert svarer at de daglig bruker området rundt blokken i den kalde årstiden, mens syv prosent i denne gruppen svarer at dette skjer ukentlig. Her er andelene noe høyere blant beboerne i blokkene uten heis, med henholdsvis 15 prosent som svarer at de daglig benytter fellesarealene vinterstid og 11 prosent som svarer at dette skjer månedlig.

5.3 Aktivitetsnivå som indikator på gode levekår

Ser vi aktivitetsnivå som indikator på gode levekår langs en opplevelsese- og en handlingsdimensjon, finner vi flere positivt ladede indikatorer på gode levekår blant beboere der heis er installert. Beboerne er aktive, både når det gjelder innkjøp og turgåing, men også sosialt, i det de hyppig både mottar og går på besøk til familie, venner og kjente.

Det er imidlertid vanskelig å si om dette har noen entydig sammenheng med etterinstallering av heis. Det er heller ikke så store variasjoner i aktivitetsnivå mellom de som bor i blokker med heis og de som bor i blokker uten heis.

Men gitt at de fleste beboerne i vårt utvalg der det er etterinstallert heis er eldre og enslige samt at hele 30 prosent oppgir selv å ha store vansker med bevegelighet, er det rimelig å anta at heisen i noen grad, er en forutsetning for det høye aktivitetsnivået.

Dette støttes når vi ser hvem som faktisk er aktive når det gjelder å komme seg ut av boligen for innkjøp og sosial kontakt.

Halvparten av de som oppgir å ha enten store eller noen vansker med å gå i trapper grunnet varige helseproblemer eller funksjonshemming, svarer at de daglig foretar innkjøp utenfor

boligen, der heis er etterinstallert. Tre av fire av de som oppgir å ha enten store eller noen vansker med å gå i trapper, svarer dessuten at de ukentlig utfører friluftaktiviteter der de forlater boligen. Dette tyder på at selv for personer som har vansker med å gå i trapper, kan en høy andel i det minste ukentlig komme seg ut for å gjøre innkjøp eller delta i friluftaktiviteter. Dette styrkes av at vel 80 prosent av de som svarer at de enten har store eller noen vansker med å gå i trapper, bor i andre etasje eller høyere.

Dette kan indikere at det er levekårsfordeler knyttet til det å etterinstallere heis, særlig for de som har funksjonshemninger som gjøre det vanskelig å ferdes i trapper. Analysen kan tyde på at heisen setter de i stand til lettere å utføre aktiviteter utenfor boligen. På tross av at tallmaterialet er lite og det er vanskelig å trekke noen klare slutninger, også fordi mange andre forhold kan spille inn enn de vi her ser på, ser vi at eldre enslige som oppgir å ha vansker med å gå i trapper, i blokker der det er installert heis, allikevel oppgir at de ukentlig er ute av boligen i ulike ærend. Dette er rimelig å tolke positivt i et levekårsperspektiv.

Spørsmålet er imidlertid hvordan beboerne selv opplever fordelene med å etterinstallere heis. Det er et av temaene i neste kapittel.

6 Erfaringer med etterinstallering av heis

I et levekårsperspektiv er det interessant hvordan beboerne selv opplever etterinstallering av heis. Dette vil vi se nærmere på her, i tillegg til å se på hvilken betydning beboerne tilskriver heis, der denne ikke er installert.

Flertallet av respondentene i utvalget der heis er etterinstallert har erfaringer med installeringen, i form av at de bodde i boligen når heis ble etterinstallert og kan sammenlikne en bosituasjon med og uten heis. Hele 66 prosent svarer at de bodde i boligen da heis ble etterinstallert. Vel 50 prosent svarer også at om de ikke bodde i boligen da heis ble etterinstallert, så var heis meget viktig for deres valg av bolig i denne oppgangen.⁴

Mange benytter heisen ofte. Vel to av fem svarer at de daglig eller flere ganger om dagen benytter heisen når de skal ut av boligen. 33 prosent svarer at de meget sjelden benytter heisen når de går ut av boligen, mens 21 prosent svarer at de ukentlig benytter heisen når de skal ut. Respondentene er også veldig klare på at heisen er viktig for hvorvidt de selv eller personer i deres husholdning skal kunne komme seg ut og inn av boligen. Her svarer nær 70 prosent at heisen enten er meget viktig eller litt viktig for at de selv eller noen i deres husholdning skal kunne komme seg inn og ut av boligen, mens 7 prosent svarer et ”både og”. Bare 23 prosent svarer at den er uten betydning.

---

⁴ Spørsmålet i spørreskjemaet lød: ”Om du ikke bodde i boligen da heisen ble etterinstallert, hvor viktig var heis for ditt valg av bolig i denne oppgangen?” Selv om 66 prosent av de 108 respondentene svarer at de bodde i boligen da heis ble etterinstallert, svarer allikevel samtlige 108 på dette spørsmålet som egentlig retter seg mot de som ikke bodde i boligen da heis ble etterinstallert. 53.1 prosent av disse 108 svarer således ”meget viktig” på dette spørsmålet.

6.1 Forhold ved heisen beboerne ikke er fornøyd med

I spørreundersøkelsen til beboere i boliger som har fått etterinstallert heis, spør vi også om det er forhold ved heisen eller installasjonen de ikke er fornøyd med. Her hadde respondentene både mulighet til å sette kryss ved faste svaralternativer,⁵ men også mulighet til å kommentere fritt. Det mest utbredte forholdet beboerne er misfornøyd med er at trappeløpet er blitt for smalt når store møbler og annet skal flyttes. 36 prosent oppgir dette som et forhold de ikke er fornøyd med. Mange er også inne på dette i sine kommentarer. Det nevnes i flere tilfeller at det er vanskelig å frakte bærer i trappeløpet.

Det er imidlertid bestemmelser for hvor stort et trapperom må være. I teknisk forskrift § 10-51 heter det:

Bredden i trapp skal tilpasses trappens utforming og den transport som skal skje i trappen. Hovedtrapp til bruksenheter som er eneste atkomst til en etasje, skal være tilrettelagt for transport av flyttelass og for transport ved sykdom. Trapper som inngår i rømningsvei skal ha en slik bredde som er nødvendig for effektiv rømming, jf. §7-27.

Noen har også innvendinger mot størrelsen på heisen. Et lite antall, knapt ti prosent, svarer dessuten at heisen er for trang for rullestol, og et fåtall andre at den er for liten til vanlig bruk eller at det er vanskelig å komme inn og ut av heisen. Noen, knappe 20 prosent, er også av den oppfatning at heisen er for sen. Tilpasningen mellom heis og atkomst synes imidlertid god. Kun i et fåtall tilfeller oppgir beboerne at det er trappetrinn mellom inngangsdør og heis som vil hindre fremkommelighet for personer med bevegelsehemninger. Svært få gir uttrykk for at heisen ofte er i stykker.

En av ti svarer også direkte at de ikke er misfornøyd med noe hva angår heisen.

---

⁵ Se spørsmål 24, skjema 1, appendiks 1.

Dette viser at beboerne i stor grad er fornøyd med heisene. I den grad de ser et problem, er dette knyttet til at heisen har redusert fremkommeligheten i trapperommet, og at det kan være vanskelig med frakt av større gjenstander og bærer. Ulempene ved heisen synes derfor ikke å være særlig omfattende, sett i forhold til fordelene vi så på i forrige kapittel og som vi skal se videre på her.

6.2 Betydning av heisen for den enkeltes levekår

Et viktig spørsmål når det gjelder hvorvidt etterinstallering av heis har bidratt positivt til levekårforbedringer, er hvorvidt den enkelte oftere er ute av sin bolig etter at heisen ble installert. Her svarer åtte prosent at de oftere er ute av leiligheten etter at heisen ble installert. I den grad disse åtte prosentene av beboerne tidligere ikke hadde mulighet til å komme seg ut, grunnet lav tilgjengelighet, må heisen sies å representere en meget viktig forbedring i disse beboernes levekår. Blant de andre beboerne svarer 48 prosent at de er ute av leiligheten omtrent like ofte som før, mens vel 37 prosent svarer at de ikke bodde i boligen når heisen ble installert.

Når det gjelder heisens betydning for beboernes aktivitetsnivå, har respondentene hatt mulighet til å oppgi hvorvidt heisen letter gjennomføringen av en rekke aktiviteter i husholdningen.⁶

Her er det først og fremst når det kommer til innkjøp av varer at en høy andel opplever heisen som en lettelse. 82 prosent svarer at heisen i betydelig eller noen grad letter denne aktiviteten for husholdningen, mens kun 12 prosent svarer at heisen ikke har betydning for denne aktiviteten. Fem prosent svarer at det ikke er aktuelt, de fleste av disse bor i første etasje. Dette er en nær sagt livsnødvendig aktivitet som alle må utføre i større eller mindre grad. Dette gir derfor inntrykk av at heisen på dette området har gitt en betydelig og viktig bedring i levekårene.

Dette støttes av at andelen som svarer at heisen representerer en betydelig lettelse for innkjøp av varer, er særlig høy blant de som svarer at de har store eller noen vansker med å gå i trapper, grunnet varige helseproblemer eller funksjonshemminger. Selv om

---

⁶ Se spørsmål 26, skjema 1, appendiks 1.

tallgrunnlaget i denne studien er begrenset, indikerer dette at en med etterinstallering av heis, lykkes i å bedre situasjonen for nettopp de som er hemmet av sin egen reduserte bevegelighet. Dette gir inntrykk av at etterinstallering av heis representerer en viktig bedring i denne gruppens levekår.

Langt færre er opptatt av vanlige friluftaktiviteter, selv om også disse er viktig for folks levekår. For en vanlig fritidsaktivitet som å gå turer eller delta på trening, svarer likevel hele 27 prosent at heisen representerer en betydelig eller noe lettelse, mens 55 prosent svarer at heisen ikke har noen betydning. Blant personer som svarer at de har helsebetingede vansker med å gå i trapper, svarer imidlertid vel tre av fire at etterinstalleringen av heis representerer en lettelse både i forhold til å gå turer, men også i forhold til å gjennomføre fritidsaktiviteter der den enkelte må forlate boligen. Gitt at dette må sies å være en sentral målgruppe for etterinstalleringen av heis, tyder dette på at når det kommer til denne type aktiviteter foreligger en merkbar levekårsforbedring av etterinstalleringen av heis.

Dette er nettopp de beboerne som har størst behov for heis for å kunne ha mulighet til å gjennomføre fritidsaktiviteter utenfor boligen.

Å gjennomføre besøk av familie, venner og kjente, samt motta besøk er også viktig i et levekårsperspektiv. Dette handler om sosial kontakt og integrasjon. Vi har derfor også spurt om etterinstallering letter gjennomføringen av disse aktivitetene. Her svarer vel en av fem at heisen representerer en betydelig lettelse, mens 14 prosent svarer at heisen representerer noe lettelse. 49 prosent svarer at det ikke har noen betydning, mens 15 prosent svarer at det ikke er aktuelt. Om vi her ser på hvilke grupper som gir uttrykk for at heisen representerer en lettelse for mulighetene til å gå på besøk til familie, venner og kjente, er det også her en svært høy andel av de med helsebetingede vansker med å gå i trapper, som gir uttrykk for at heisen representerer en lettelse. Dette kan tyde på at en med heisen når frem til en mindre gruppe beboere som er avhengig av hjelp for å komme seg ut av boligen.

Andelen som svarer at heisen er til betydelig lettelse er større når det kommer til muligheten for å motta besøk fra familie, venner og kjente. Her svarer hele 65 prosent at heisen er til betydelig eller noe lettelse. Et mindretall, 24 prosent svarer at heisen ikke har

betydning for dette, mens 10 prosent svarer at det ikke er aktuelt. Dette kan tyde på at mange av de som har besvart denne spørreundersøkelsen har familie, venner eller bekjente som har behov for heis for å komme på besøk. Dette vil igjen ha sammenheng med at andelen eldre er svært høy i denne spørreundersøkelsen.

Det er relativt færre som svarer at heisen er til noen betydelig lettelse når det kommer til deltakelse i aktiviteter i lokalområdet. Åtte prosent av i alt 78 respondenter som har besvart dette spørsmålet svarer at heisen er til betydelig lettelse for dette. Fem prosent svarer at den er til noe lettelse, mens de fleste, 84 prosent, svarer at heisen enten ikke er av betydning eller at det ikke er aktuelt. Dette kan på den ene siden innebære at for noen, en liten andel, er heisen av stor betydning for at de kan delta i aktiviteter i lokalmiljøet, mens flertallet kanskje ikke verken har interesse for slike aktiviteter eller for vane å delta i det.

De samme tendensene går igjen når det kommer til deltakelse i organisasjonsaktiviteter. Her svarer en av ti at heisen letter deltakelse, mens det store flertallet svarer at dette enten ikke har betydning eller at det ikke er aktuelt.

Når det gjelder hvorvidt etterinstallering av heis letter det å komme til og fra skoler eller letter det å hente og bringe barn i barnehagen og/eller skole, er det få som har besvart dette. Kun fire av de 108 respondentene svarer at heisen gir en betydelig lettelse i dette arbeidet, Dette vil imidlertid ha sammenheng med at det i vårt utvalg er svært få barnefamilier.

Heisens betydning for naboskap og aktiviteter i lokalmiljøet

En annen viktig dimensjon ved levekår er relasjoner til de nære omgivelser og deltakelse i aktiviteter i lokalmiljøet. Vi har derfor spurt personer som har fått etterinstallert heis om hvordan dette har påvirket tilgjengelighet og bruk av nærmiljøet.

På spørsmål om nærmiljøet er blitt mer tilgjengelig etter installering av heis, svarer nær 31 prosent at dette gjelder enten i stor grad eller til en viss grad. Igjen handler dette i stor grad om personer som er sårbare når det kommer til bevegelsesfrihet. I et levekårsperspektiv blir heis spesielt viktig for denne gruppen. 51 prosent svarer at heisen ikke har noen påvirkning på tilgjengeligheten av nærmiljøet og 15 prosent vet ikke.

I overkant av en av fire svarer også at de i stor eller noen grad oppholder seg oftere i arealet rundt boligen/nærmiljøet etter installeringen av heis.

Nær en av tre hevder også at installering av heis, enten i stor grad eller til en viss grad, fører til mer nabokontakt. Om respondentene her tenker på at de i større grad kommer seg ut av boligen sin, eller om heisen i seg selv er en arena for sosial kontakt, er vanskelig å si. Sannsynligvis er det en blanding. De øvrige er av den oppfatning at heis ikke har hatt noen betydning for nabokontakt eller de som svarer vet ikke.

26 prosent svarer også at etterinstallering av heis i stor eller en viss grad har påvirket antallet turer i lokalområdet. Igjen kan dette være en indikasjon på at heisen bidrar positivt til en gruppe beboere som ellers ville stått overfor større barrierer når det gjaldt å gå tur i nærmiljøet. De resterende svarer at heisen enten er uten betydning for antallet turer i nærmiljøet eller så vet de ikke.

Et mindre antall svarer også at de deltar hyppigere i lokale aktiviteter etter installeringen av heis. Vel 15 prosent svarer at dette gjelder i enten stor grad eller til en viss grad.

6.3 Nærmere om hvilke grupper som har størst levekårseffekt av heisen

Ser vi på hvilke grupper som i størst grad ser heisen som en lettelse for deres aktiviteter, finner vi ikke overraskende at dette gjelder eldre, enslige kvinner, som også danner flertallet i vårt utvalg med beboere. Denne gruppen utgjør helt klart hovedtyngden blant de beboerne som ser heisen som en betydelig lettelse for sine aktiviteter, som å gjøre innkjøp, gå turer eller andre aktiviteter i nærområdet. Dette gjelder også når det dreier seg om å motta eller gå på besøk. Enslige er også i klar overvekt når det kommer til å benytte heisen daglig.

I tillegg kommer en viktig undergruppe som vi også har vært inne på underveis, nemlig personer som enten har store eller noen vansker med å gå i trapper på grunn av varige helseplager eller funksjonshemminger. Blant disse svarer de aller fleste at heisen har vært til en lettelse for dem, når det kommer til en rekke aktiviteter

de utfører utenfor boligen, som å gjøre innkjøp, gå turer, delta i friluftaktiviteter og gå på besøk til familie, venner og kjente.

Ser vi på betydningen av boligens beliggenhet i blokken, finner vi også en klar positiv sammenheng mellom etasje og opplevelse av heis som en betydelig lettelse for å kunne utføre ulike aktiviteter utenfor boligen. Jo høyere opp i blokken den enkelte beboer bor, jo flere er tilbøyelig til å oppleve heisen som en betydelig lettelse i forhold til dette. Mange av de som svarer at heisen ikke har hatt betydning, bor med andre ord i første etasje. Dette styrker inntrykket av at heis har en positiv innflytelse på beboernes levekår.

Det er også slik at enslige i større grad er tilbøyelig til å benytte seg av fellesarealer rundt blokken, og da særlig på sommeren, men også på vinteren.

Interessant nok er det også overveiende enslige som har sett på heis som et argument når de har valgt å flytte til denne spesielle boligen.

Bruken av utearealene henger også i noen grad sammen med hvor en bor i blokken og hvordan inngangspartiet er utformet. Jo lavere ned i etasjene den enkelte bor, jo hyppigere benytter en seg, i noen grad, av utearealene. Det er også slik at jo lavere ned en bor i etasjene, jo mindre benytter en heisen.

6.4 Heisens betydning for å kunne benytte fasiliteter i kjelleren

Mange blokker har ulike fasiliteter i kjelleren. Dette kan være garasje, fellesvaskeri, boder eller andre lokaler. For personer som har vansker med å bevege seg i trapper, kan en anta at heis vil kunne lette tilgangen til kjelleren. Vi så derfor også på hvor viktig heis var for at respondentene eller noen i deres husholdninger skal kunne benytte seg av dette.⁷ Interessant nok svarer over halvparten at etterinstallering av heis er enten meget viktig eller litt viktig for at husstanden skal kunne benytte kjelleren. 11 prosent svarer både og til dette. For 28 prosent er heisen uten betydning. Dette betyr at

---

⁷ Spørsmål 28, skjema 1, appendiks 1.

det er en større andel som ser på heisen som en lettelse når det kommer til å benytte seg av kjelleren, enn når det gjelder aktiviteter utenfor boligen, som tur etc.

6.5 Heisens betydning for husholdningenes muligheter til å bli boende i boligen

Dette summerer seg opp til et spørsmål om hvor viktig heisen er når det kommer til mulighetene den enkelte beboer og deres husholdning har til å bli boende i boligen. Her kan mye tyde på at mange beboere tenker langsiktig, gitt at hele 50 prosent svarer at etterinstallering av heis er meget viktig for respondenten og deres husholdnings muligheter for å bli boende i boligen. I tillegg svarer nær 20 prosent at etterinstalleringen av heis har noen betydning for husstandens muligheter for å bli boende i boligen.

Kun seks prosent svarer at etterinstalleringen av heis har liten betydning for husstandens muligheter for å bli boende og for 12 prosent av respondentene har den ingen betydning.

De høye andelene av respondenter som svarer at etterinstallering av heis er viktig for den enkeltes muligheter for å bli boende i boligen, kan speile at det er mange eldre mennesker blant respondentene. Disse vil sannsynligvis være mer bekymret for deres egen mulighet til å bli boende i boligen sin, også fremover i sin egen alderdom. For mange av disse vil dette kanskje være den siste boligen de har, før en eventuell omsorgsbolig eller sykehjemsplass. Denne tryggheten som heis gir, for at den enkelte kan bli boende i boligen også etter at vedkommende har fått vansker med å gå i trapper, vil i seg selv representere en positiv levekårseffekt for den enkelte.

For unge beboere vil dette behovet for fysiske tilrettelegginger i mange tilfeller ligge for langt frem i tid til at det berører deres forventninger til å bli boende i den nåværende boligen. For mange av disse vil det uansett ligge en lang mellomliggende boligkarriere mellom den nåværende boligen og den boligen de vil bli gamle i.

6.6 Hvor fornøyd er beboerne med etterinstallering av heis

Beboerne er samlet meget fornøyd med at det ble etterinstallert heis i de respektive oppgangene. Hele 93 prosent svarer at de er fornøyd med dette.

6.7 Betydning tilskrevet heis der dette ikke er installert

Hvilken betydning tilskriver så beboerne i blokker uten heis en etterinstallering av heis for hverdagslivets aktiviteter? Dette har vi sett på i spørreundersøkelsen til beboere i blokker uten heis.

6.7.1 Antatt betydning av heis for mulighetene til å utføre ulike sosiale og jobbrelaterte aktiviteter

På spørsmål om den enkelte beboer mener en etterinstallasjon av heis ville lette innkjøp av varer, svarer 70 prosent at det ville representert en lettelse, mens 25 prosent svarer at det ikke ville ha noen betydning. Blant de som svarer at det ville representere en lettelse er det en klar positiv sammenheng med etasjehøyde, personer i andre etasje og oppover ser det i større grad som en lettelse enn personer bosatt i første etasje. Bare knappe fire prosent av de som svarer at heis vil representere en betydelig lettelse for innkjøp, bor i første etasje.

I forhold til å gå turer eller delta på trening er andelen som mener at heis ville gitt en betydelig lettelse en del lavere. Det samme gjelder når det kommer til å gjennomføre fritidsaktiviteter der den enkelte beboer må forlate boligen. Dette kan ha sammenheng med at de som er aktive når det kommer til turgåing og trening, ikke nødvendigvis ser så stort behov for heis. 48 prosent svarer allikevel at heis ville gitt betydelig eller noe lettelse for å få gått turer eller delta på trening. 45 prosent svarer at det ikke ville ha betydning. Blant de som har fysisk betingede vansker med å gå i trapper, er det en særlig høy andel som tror at en heis ville gitt en lettelse i mulighetene til denne type friluftaktiviteter.

Nesten halvparten er også av den oppfatning at en etterinstallering av heis ville ha lettet sosial kontakt med andre i form av mulighetene for å besøke familie, venner og kjente. Den andre halvparten svarer at etterinstallering av heis her ikke ville hatt noen betydning.

En høyere andel, 64 prosent, svarer at de tror en etterinstallering av heis ville gitt en betydelig lettelse i mulighetene for å motta besøk av familie, venner og kjente. Dette speiler at det er mange eldre også i disse blokkene, som har venner og familie i samme alder.

Da det er få i lønnet arbeid blant respondentene i denne studien er det også få som svarer at heis ville lettet mulighetene for å komme til og fra jobb. Halvparten svarer her at dette ikke har betydning, mens over 20 prosent svarer at det ikke er aktuelt. Bare 13 prosent svarer at det ville gitt en betydelig lettelse i mulighetene for å komme seg på jobb. Denne lave andelen kan også ha sammenheng med at de som er i arbeid, er uten vesentlig vansker med å gå i trapper.

I surveyen ser de færreste relevansen for aktiviteter for å hente og bringe barn i barnehage og skole, eller komme seg til og fra skole. Dette har også sammenheng med at unge mennesker og barnefamilier i liten grad er representert i utvalget. Blant de utvalgte barnefamiliene vi har intervjuet er det imidlertid en klar tilbakemelding at heis er helt sentralt for familier med mindre barn. En småbarnsmor med et lite barn sier det slik:

Det går [uten heis, red.merk.]med ett lite bar, men det hadde vært vanskelig med flere barn. Da må vi heller flytte.⁸

Blant de som bor i blokker uten heis er det i underkant av 20 prosent som er av den oppfatning at heis ville gitt en betydelig lettelse for mulighetene for å utføre aktiviteter i lokalområdet. 14 prosent svarer at det ville gitt noe lettelse. De fleste er her av den oppfatning at det ikke ville hatt noen betydning eller så svarer de at

---

⁸ Det må her bemerkes at beslutningen å flytte vil være sammensatt av mange faktorer, også boligens størrelse. Mange av de boligene til respondentene i denne studien er av moderat størrelse, noe som også kan være et argument for barnefamilier for å flytte, etter hvert som familien vokser.

det ikke er aktuelt. Dette kan nok ha sammenheng med at blant de som er aktive i aktiviteter i lokalområdet, har de færreste vansker med å komme seg ut og inn av boligen sin. De samme tendensene ser vi når det kommer til heisens betydning for å delta i organisasjonsarbeid.

6.7.2 Antatt betydning av heis for mulighetene for sosiale aktiviteter i naboskapet

Et relevant spørsmål i et levekårsperspektiv er hvordan beboerne der heis ikke er installert, antar at en heis vil påvirke naboskapet og aktivitetene i lokalmiljøet. Vi har derfor stilt noen spørsmål i spørreundersøkelsen til beboerne i blokker uten heis om hvorvidt de tror at en etterinstallering av heis ville ha påvirket den enkelte beboers deltakelse i nærmiljøet.

På spørsmål om den enkelte antar at en eventuell etterinstallering av heis vil gjøre nærmiljøet mer tilgjengelig, svarer en av fire at de antar dette vil være tilfelle i høy grad. Mens nesten like mange svarer at de antar dette vil være tilfelle til en viss grad. På den andre siden er det 46 prosent som antar at dette ikke vil ha noen påvirkning. Et lite mindretall svarer at de ikke vet.

Spørsmålet om tilgjengelighet er jo også et spørsmål om den enkelte selv tror at vedkommende vil oppholde seg oftere i arealet rundt boligen og nærmiljøet. Vi har derfor spurt beboerne der heis ikke er etterinstallert eksplisitt om dette. Her svarer 56 prosent i vårt utvalg at de ikke tror det har noen påvirkning om det er heis i boligen eller ikke. 11 prosent svarer at de antar at det i stor grad har betydning, mens 23 prosent svarer at de antar heis til en viss grad ville ha betydning for at de oftere ville oppholde seg på arealet rundt boligen eller i nærområdet. Av de 32 som svarer at de har store eller noen vansker med å gå i trapper på grunn av varige helseproblemer eller funksjonshemning, svarer to av tre at nærmiljøet i stor eller en viss grad vil bli mer tilgjengelig. Dette innebærer at det særlig er for grupper med bevegelseshemminger at heisen vil gjøre nærmiljøet mer tilgjengelig.

Selv om det å oppholde seg rundt blokken vil være en forutsetning for sosial kontakt i miljøet, har vi spurt eksplisitt om beboerne der heis ikke er installert om de antar at en etterinstallering av heis vil føre til mer nabokontakt. Implisitt i dette spørsmålet ligger en

forutsetning om at den enkelte antar at med heis vil det være lettere å komme ut av boligen og benytte friområdene rundt blokken. Det er derfor interessant at 16 prosent antar at en etterinstallering av heis i stor grad vil føre til mer nabokontakt, mens 19 prosent svarer at de antar at dette til en viss grad vil være tilfelle. Dette impliserer at rundt 35 prosent antar at det med heis vil være lettere å komme seg ut av sin egen leilighet i en slik grad at det vil være lettere å få kontakt med naboer. De resterende svarer her enten at de ikke tror det har noen betydning eller at de ikke vet.

En variant av økt nabokontakt vil være økt deltakelse i lokale aktiviteter. Dette kan være aktiviteter som dugnader, nabosammenkomster ute på sommerstid eller annet. Vi har derfor spurt om den enkelte antar at en etterinstallering av heis ville ha påvirket deres deltakelse i denne type aktiviteter. Her svarer en av tre at de antar at en heis i stor eller til en viss grad ville ha ført til at de hyppigere hadde deltatt i lokale aktiviteter. Dette speiler opplevelsen av at heis ville gitt større nabokontakt. De resterende svarer her at de enten tror heisen i liten grad ville ha påvirket deres deltakelse i dette, eller at de ikke vet.

Nabokontakt og opplevelsen av å styrke de sosiale relasjonene overfor naboer og andre i nærmiljøet, har også en sammenheng med ens egne aktiviteter. En viktig måte å komme i kontakt på, særlig for personer som er hjemme på dagtid, er å gå turer i lokalområdet. Vi har derfor også spurt om beboerne antar at etterinstallering av heis vil påvirke hvorvidt de gjør dette. Her svarer en av fem at de antar dette i stor grad vil være tilfelle, mens nesten like mange svarer at de antar at en heis til en viss grad ville gjøre at de gå turer i lokalområdet. Halvparten svarer at de ikke tror heisen her har noen påvirkning.

Dette innebærer at et ikke ubetydelig mindretall av beboerne der heis ikke er installert er av den oppfatning at en etterinstallering av heis ville både ha gjort naboskapet mer tilgjengelig, og at det ville ha styrket nabokontakten, både gjennom at den enkelte oftere ville ha oppholdt seg i nærområdet, men også gjennom hyppigere deltakelse i lokale aktiviteter og økt turvirksomhet i nærområdet. Selv om et flertall mener seg upåvirket av en etterinstallering av heis i så måte, vil heisen potensielt kunne ha store

levekårskonsekvenser for de som opplever at den ”i stor grad” vil påvirke deres sosiale omgang i naboskapet.

6.7.3 Antatt betydning av heis for mulighetene til å benytte lokaler i kjelleren

For de som er hemmet i sin bevegelsesfrihet vil heis potensielt kunne ha store levekårskonsekvenser. Dette gjelder også når det gjelder å få tilgang til en eventuell garasje, fellesvaskeri, boder eller andre lokaler i kjelleren. Vi har derfor også undersøkt hvordan beboerne der det ikke er etterinstallert heis, opplever betydningen av en eventuell etterinstallering av heis for mulighetene til å benytte disse kjellerfasilitetene.

Tabell 6.1 *Hvor viktig beboerne der heis ikke er etterinstallert antar at en heis vil være for at de selv eller andre i deres husholdning skal kunne benytte seg av lokaler i kjelleren. Andelsvise fordelinger.*

	Hvor viktig vil heis være for at du eller for andre i din husholdning skal kunne benytte lokaler i kjelleren
Meget viktig	39
Litt viktig	14
Både og	8
Uten betydning	37
Vet ikke	2
Sum	100
N	118

Som vi ser av tabellen svarer hele to av fem at heis ville vært viktig for at garasje, fellesvaskeri, boder eller andre lokaler i kjelleren skal kunne benyttes av dem selv eller andre i husholdningen. 14 prosent svarer at heis her ville vært litt viktig. 37 prosent svarer at de antar at heis ville vært uten betydning i denne sammenhengen.

Tallene viser at mange beboere i gårder uten heis har en opplevelse av at fremkommeligheten til fellesfasiliteter i kjelleren ville blitt forbedret om det forelå en heis. Flere ser faktisk på heis som en lettelse når det gjelder og ta seg ned i kjelleren, enn når det gjelder

det å komme seg ut på turer i nærområdet og sosial kontakt med naboene.

6.7.4 Antatt betydning av heis for mulighetene til å bli boende i boligen der heis ikke er etterinstallert

En indikasjon på antatt betydning av etterinstallering av heis, der dette ikke er gjort, er hvordan beboerne vurderer betydningen av heis for dem selv og deres husholdnings muligheter til å bli boende i boligen.

Som tabell 6.2. viser, tillegger de fleste heis stor betydning når det kommer til deres muligheter til å bli boende.

Tabell 6.2 *Hvor viktig er etterinstallering av heis for den enkeltes beboers og deres husholdningers muligheter til å bli boende i boligen, blant beboere i blokker der heis ikke er etterinstallert. Andelsvise fordelinger.*

	Hvor viktig vil du si at etterinstallering av heis vil være for din og husholdningens muligheter til å boende i boligen?
Meget viktig	49
Noe betydning	13
Liten betydning	7
Ingen betydning	29
Vet ikke	2
Sum	100
N	119

Som vi ser sier om lag halvparten at heis er meget viktig for at deres husholdning skal kunne bli boende i boligen, mens 13 prosent sier at det har noe betydning. Dette vil sannsynligvis være de eldste beboerne som med en heis ser det slik at de vil kunne være selvstendige og selvhjupene lenger. Blant de som sier at heis enten er meget viktig eller har noe betydning for husholdningens muligheter til å bli boende i boligen, er det kun 8 prosent som bor i første etasje. De resterende fordeler seg på de øvrige etasjene.

29 prosent ser det slik at heis ikke har noen betydning for hvorvidt de kan bli boende i boligen, av disse er to tredjedeler under 60 år. Dette kan også være beboere som av ulike grunner har flytteplaner.

Blant barnefamiliene som intervjues direkte, kommer det frem at det er lite aktuelt å bli boende i oppganger uten heis, med mer enn et lite barn. For barnefamilier med større barn, var ikke etterinstallering like viktig for utsiktene til å bli boende i boligen.

Både i intervjuene av styreledere i de utvalgte borettslagene og i noen av intervjuene med barnefamilier, kommer det frem at flere personer, særlig eldre og bevegelseshemmede, har flyttet på grunn av begrenset tilgjengelighet. Med heis hadde noen kunnet bli boende i sine boliger lengre.

6.7.5 Hvilke grupper ser størst lettelse ved å etterinstallere heis

Gitt at utvalget også i spørreundersøkelsen til beboere der heis ikke var installert hadde en overvekt av eldre, enslige kvinner, ser vi også at det er denne gruppen som forutser størst lettelse ved å etterinstallere heis, der heis ikke er installert. Det er en overvekt av enslige som ser lettelse ved en slik investering, samtidig som det også er en positiv sammenheng med alder.

En undergruppe blant de eldre respondentene skiller seg særlig ut, nemlig personer som oppgir å ha fysiske vansker med å gå i trapper. En svært høy andel av disse mener at en etterinstallasjon av heis ville lettet gjennomføringen av en rekke aktiviteter utenfor boligen, knyttet blant annet til innkjøp av varer, turer, fritidsaktiviteter og sosial kontakt i form av å gå på besøk. Det er også denne gruppen som ovenfor fremstår som den gruppen som har særlige positive levekårseffekter av etterinstallering av heis, der dette er gjennomført.

I tillegg kommer at beboere ser mer positivt på heis, jo høyere opp i etasjene de bor.

Blant barnefamiliene som ble intervjuet kom det frem at det særlig var barnefamilier med små barn som så heis som en lettelse. For barnefamilier med større barn, men der ingen i husholdet har utfordringer knyttet til trapper, representerer ikke heis noen lettelse

av betydning for dagliglivets gjøremål og husholdets deltakelse på sosiale arenaer.

6.8 Diskusjoner om heis i borettslaget

Mange borettslag har hatt diskusjoner om etterinstallering av heis. Dette kommer frem i intervjuene av borettslagledere i de borettslagene vi har studert. Dette kommer også frem i spørreundersøkelsen til beboere i de blokkene der en ikke har installert heis. Her svarer nesten tre av fem at heis har vært diskutert en periode, men bare en av fem svarer at heis er under planlegging. Bare syv prosent av beboerne svarer at det egentlig ikke har vært noen diskusjon.

Blant borettslaglederne vi har intervjuet fremkommer det at diskusjonene i borettslagene i hovedsak går på økonomi. Dette kommer også til uttrykk i spørreundersøkelsen. På spørsmål til beboerne om hva som har vært de viktigste momentene i diskusjonene om etterinstallering av heis svarer nesten alle at det er kostnaden ved installasjonen. Dette går både på selve byggingen av heisen samt på kostnadsfordelingen mellom andelseierne. I intervjuene fremkommer det at særlig de som bor lavt i etasjene, samt personer med kort tidshorisont på sitt boforhold har lav betalingsvillighet i forhold til å investere i heis.

I flere av de borettslagene vi trakk ut som representanter for boliger uten heis, hadde heis vært et tema. Resultatet var imidlertid blitt at etterinstallering av heis ble nedstemt. Dette var i særlig ett tilfelle på tross av at borettslaget fikk et gunstig lån i Husbanken, samt at økonomien i borettslaget var god. Bekymringen hos beboerne var særlig i forhold til hvorvidt dette ville øke husleien. I et tilfelle var det også et argument mot etterinstallasjon at noen leiligheter måtte gi fra seg en bod.

I noen tilfeller har også heis blitt satt opp mot balkong, og noen, særlig yngre beboere er mer betalingsvillige når det kommer til balkong enn heis.

Det er ingen bestemt gruppe som i særlig grad er motstander av etterinstallering av heis, med et visst unntak for de som bor i første etasje. Dette henger sannsynligvis sammen med at mange beboere har ulike perspektiver på sitt boforhold. Noen antar at de skal bo

kun en kortere periode, og vil slik heller holde husleien nede enn å gå inn for investeringer som kanskje en eventuell ny kjøper allikevel ikke vil verdsette ved et salg. Dette gjelder kanskje først og fremst yngre beboere. Andre er i en alder hvor de uansett føler at de bør flytte til noe mindre, mer lettvint, noe som særlig gjelder eldre beboere. Blant barnefamiliene vi har intervjuet er det også liten stemning for heis der barna er store og ingen i husholdningen har spesielle utfordringer knyttet til å gå i trapper.

6.9 Kort oppsummering

Etterinstallering av heis viser seg altså å representere en lettelse for en høy andel av beboerne både i forhold til å gjennomføre ulike aktiviteter utenfor hjemmet, som innkjøp, turgåing og andre friluftaktiviteter samt sosiale aktiviteter som å gå på eller motta besøk. Samtidig gjør heisen nærmiljøet mer tilgjengelig, slik at en ikke ubetydelig andel av beboere i større grad oppholder seg i området rundt blokken og nærmiljøet generelt.

Dette innebærer at etterinstallering av heis ser ut til å representere en levekårsforbedring både i et deltakelsesperspektiv og i et handlingsperspektiv. Den enkeltes muligheter for å klare seg selv styrkes i form av å kunne utføre praktiske gjøremål som innkjøp. I tillegg bidrar heisen til økte muligheter for friluftaktiviteter og sosial kontakt. Det er rimelig å anta at dette styrker den enkeltes opplevelse av mestring, og med det bedre levekår.

Særlig eldre enslige med fysisk betingede vansker med å gå i trapper oppgir at heis representerer en stor lettelse for dem. Det er også de som forventer den største lettelsen av en eventuell heis, der denne ikke er etterinstallert. Dette er også en naturlig målgruppe når det kommer til universell utforming og fysisk tilrettelegging i et livsløpsperspektiv. I så henseende ser etterinstallering av heis ut til å ha truffet en prioritert målgruppe innenfor nasjonal boligpolitikk overfor personer med nedsatt funksjonsevne.

7 Heis som virkemiddel for gode levekår

Tilgjengelighet er en viktig side ved en god og tilpasset bolig, samtidig som bolig i stadig større grad integreres som forutsetning for en sosial velferdspolitik. Dette gjør en egnet og tilgjengelig bolig til en sentral dimensjon ved menneskers levekår. Boligen skal være tilpasset den enkeltes forutsetninger og livssituasjon. I denne studien har vi fokusert på heis som et verktøy for å sikre denne kvaliteten. Fokus har både vært på hvorvidt etterinstallering av heis har gitt den enkelte en opplevelse av å ha det bedre, samt hvorvidt heisen har gitt den enkelte mulighet til å bedre sin egen livssituasjon, ut fra egenaktivitet og samhandling.

I dette avsluttende kapitlet er spørsmålet, gir heis levekårsforbedringer for beboerne, på hvilken måte og for hvem?

7.1 Tilgjengelighet i bolig som forutsetning for gode levekår

God tilgjengelighet som kvalitet ved boligen blir særlig uttalt i de tilfellene den som beboer boligen har vansker som reduserer egen funksjonsdyktighet. Da vil tilpasninger ved boligen være viktig for å ivareta tilgjengeligheten. Gjennom å ha en lett tilgjengelig bolig, vil den enkelte beboer lettere kunne delta i ulike aktiviteter utenfor boligen, noe som i seg selv vil bidra til å øke den enkeltes livskvalitet. Dette gjelder alt fra mulighetene for å gjøre sine egne innkjøp, til det å ta seg ut til fellesområder, gå tur, delta i foreningsliv, menighetsarbeid og annet. For mange vil dette også gi en opplevelse av å ta styring over eget liv, og med det øke opplevelsen av å mestre sin egen livssituasjon. Dette vil kunne være helt klare levekårsgevinster, både når det gjelder den enkeltes

opplevelse av egne levekår og når det gjelder muligheter til selv å mestre sin livssituasjon og skape livskvalitet ut fra egenaktivitet og handling.

En tilleggsdimensjon, som har vært sentralt i denne studien, har vært å illustrere hvordan økt tilgjengelighet også kan bidra til sosial integrering. Dette handler både om muligheten for å ha et sosialt liv, kunne gå på besøk til familie, venner og kjente, men også å kunne motta besøk. Særlig for mange i de eldre årsklassene vil nettopp tilgjengelighet kunne være viktig for muligheten til å kunne motta besøk av jevnaldrende venner og kjente.

Tilgjengelighetstiltak er naturligvis viktigst for de som av ulike grunner har begrensninger i sin bevegelsesfrihet. Dette vil rimeligvis tilta med alderen. I vårt utvalg har eldre vært i stor overvekt. Dette er en gruppe som er i stor overvekt i boligblokker i mindre og mellomstore norske byer. Derfor har vår studie også i står grad hatt denne gruppen som hovedinformant.

7.2 Levekårseffekter av etterinstallering av heis

Generelt synes beboerne som utgjør informantgrunnlaget i denne studien ut til å være ofte ute av boligen for å utføre ulike aktiviteter. Et høyt aktivitetsnivå, i betydningen av at den enkelte ofte er ute av boligen sin, går turer, har besøk og benytter ser av nærmiljøet behøver ikke nødvendigvis å være en indikator på gode levekår, men det kan gi en pekepinn på den enkeltes muligheter til å utføre aktiviteter utenfor boligen. Dette forsterkes når vi tar i betraktning at andelen eldre og enslige er høy i dette tallmateriale, samtidig som 30 prosent gir uttrykk for at deres muligheter for å gå i trapper er begrenset.

Ser vi på aktivitetsnivået blant beboerne i boliger med heis, sammenliknet med boliger der det ikke er heis, finner vi imidlertid at beboere i blokker der det er etterinstallert heis ikke nødvendigvis er oftere ute av sin bolig. Beboerne med heis gjør riktignok i større grad innkjøp daglig, enn de som ikke har heis, samtidig som de også noe oftere går turer eller trener ukentlig enn de som ikke har heis. Disse variasjonene kan imidlertid i noen grad også henge sammen med variasjoner i de beboergruppene de to spørreundersøkelsene baserer seg på. Beboerne i blokkene uten

heis er noe yngre og er noe oftere i lønnet arbeid enn beboergruppen vi har sett på i blokker med heis, selv om forskjellene er marginale.

Da gir det tydeligere svar å fokusere direkte på beboernes egne erfaringer med etterinstallering og bruk av heis.

Her har vi sett at nesten halvparten av beboerne der det er etterinstallert heis svarer at de bruker heisen daglig. Samtidig svarer to av fem at heisen er meget viktig for at de eller noen i deres husholdning skal komme seg ut og inn av boligen. Mange svarer også at heisen representerer en betydelig lettelse for mulighetene til å utføre aktiviteter utenfor hjemmet, som innkjøp, friluftaktiviteter samt mulighetene for å gå på besøk til familie, venner og kjente eller motta besøk. Dette gir en klar indikasjon på at heis er viktig for opplevelsen av egen situasjon og egne levekår, for en høy andel beboere.

Disse levekårs effektene av etterinstallering av heis må antas å være større, i et gitt tilfelle, jo flere som har reelle behov for heis for å komme seg ut av boligen. Og ser vi på innenfor hvilke grupper heisen i særlig grad representerer en betydelig lettelse for å utføre ulike aktiviteter utenfor hjemmet, finner vi at dette i særlig grad gjelder personer som svarer at de har vansker med å gå i trapper, på grunn av varige helseproblemer. Hoveddelen av disse er eldre og enslige kvinner.

Dette innebærer at etterinstallering av heis, i det materiale vi har gjort analyser på, i stor grad når de beboergruppene vi kan anta har størst behov for heis for å kunne opprettholde et godt og aktivt liv. Dette øker levekårsgevinstene ved etterinstallering av heis.

Ved å gjøre leilighetene mer tilgjengelige, bidrar heisen også til større grad av selvhjulpenhet. Slik vil heisen, gjennom å styrke beboernes muligheter til egenaktivitet og samhandling med andre, bedre levekårenes også ut fra det vi innledningsvis kalte en handlingsdimensjon.

Ved at heisen representerer en betydelig lettelse både når det gjelder praktiske gjøremål, men også hva angår trivselskapende aktiviteter, bidrar heisen positivt til opplevelse av egen mestring og den enkeltes muligheter til selv å ta mer kontroll over eget liv, selv

om det er begrensninger i den enkeltes mulighetene for å gå i trapper.

Gitt at ikke alle har behov for heis for å opprettholde et aktivt liv, er dette et viktig funn. Det handler om å nå de personene som har størst behov for heis på grunn av redusert bevegelsesfrihet. I spørreundersøkelsen blant personer *uten* heis, kan dette nettopp være personer som svarer at de meget sjelden eller månedlig er ute av leiligheten. Det er særlig disse gruppene en kan anta vil ha størst levekårsforbedringer med etterinstallering av heis.

Viktig her er at selv om det kanskje bare er et mindretall totalt sett som sier at heisen innebærer en betydelig lettelse i forhold til en gitt aktivitet, vil lettelsen for dette mindretallet kunne representere en betydelig bedring i levekårene. Det kan være utslagsgivende for hvorvidt vedkommende kan bli boende i boligen eller ikke.

Levekårsforbedringene av etterinstallering av heis ser imidlertid ut til å nå lengre enn til denne gruppen. Blant beboerne som har fått etterinstallert heis er det flere som gir uttrykk for at heisen har vært til betydelig lettelse for for eksempel vareinnkjøp enn som svarer at de har helseproblemer eller funksjonshemminger som gjør det vanskelig for dem å gå i trapper. Heisen kan slik også bidra til å lette hverdagen for de brede lag av beboere, selv om de fysisk sett ikke har vansker med å gå i trapper. Dette kan også gjelde for yngre mennesker, for eksempel barnefamilier, som skal frakte både utstyr og barn oppover i etasjene til sin egen bolig.

Dette betyr heis både i et opplevelsesperspektiv og et handlingsperspektiv ser ut til å ha klare levekårsgevinster.

7.3 Hjemmet som sosial arena. Heis som bidrag sosial tilknytning og integrasjon

Hjemmet er for mange en viktig sosial arena for familieliv og venner. Men hjemmet kan også oppleves som et stengsel i forhold til omverden, ved fysiske barrierer ved boligen eller bygningsmassen, for eksempel ved at det ikke er installert heis. I denne studien har vi sett at heis i boligen medfører en betydelig lettelse for noen, både når det gjelder det å forlate boligen, men vel så viktig er også det å kunne motta besøk i hjemmet.

Studien viser at heisen i betydelig grad representerer en lettelse både når det gjelder å få besøk og å motta besøk. Slik bygger heisen opp om hjemmet som sosial arena, noe som i neste omgang bidrar til å bedre livskvaliteten til beboerne.

Sosial integrasjon bygges imidlertid også ved at den enkelte deltar i aktiviteter i nærområdet og benytter seg av fellesarealene. Her svarer en mindre andel at heisen har ført til betydelig lettelse når det kommer til å delta i aktiviteter i nærområdet. Dette vil være en viktig arena for nabokontakt og integrasjon. Igjen må vi når vi vurderer levekårseffekter av heis, ta hensyn til at det vil være et mindretall som har så store vansker med å komme seg ut og inn av boligen at dette er til hinder for å delta i fellesaktiviteter. Det er rimelig å anta at det er for denne gruppen levekårsforbedringene ved en etterinstallering av heis blir størst.

At så mange som 31 prosent svarer at nærmiljøet i stor grad eller i noen grad har blitt mer tilgjengelig etter installering av heis, er derfor en relativt høy andel. Det samme gjelder når en av fire svarer at de oftere oppholder seg på arealet rundt boligen eller i nærmiljøet. Betydningen av sosial kontakt og integrasjon støttes også av at en av tre svarer at installeringen av heis også har ført til mer nabokontakt.

7.4 Heis og utsiktene til å bli boende i boligen

En indikator som summerer opp betydningen av heis, både for levekår, men også for sosial integrasjon og trivsel, er heisens betydning for at den enkelte skal ha mulighet til å forsette å bo i boligen. Her svarer nesten tre av fire at heisen er meget viktig for at respondenten eller deres husholdning skal kunne fortsette å bo i boligen. Dette innebærer at heis vil kunne ha stor betydning for hvorvidt den enkelte kan ha mulighet til å tilbringe alderdommen i sin opprinnelige bolig.

I dette ligger det også en betydelig levekårsgevinst. Det at den enkelte kan planlegge for sin alderdom i sin opprinnelige bolig, må vi anta gir en sterk opplevelse av trygghet og ro for personer på vei inn i alderdommen. Den enkelte blir boende i kjente omgivelser, noe som både gir stabilitet og en opplevelse av kontroll for mange.

I et større perspektiv vil dette også være i samsvar med samhandlingsreformens intensjoner om at den enkelte skal få pleie og omsorg i hjemmet så lenge dette er praktisk og medisinsk mulig og hensiktsmessig. Slikt sett vil heis kunne bli en mulig strategi for å gi eldre mennesker en mer verdig alderdom, samtidig som dette også kan være gunstig økonomisk for kommunene.

7.5. Heis – nytte for hvem?

Som boligsosialt virkemiddel, hvem ser vi ut fra denne studien har mest nytte av etterinstallering av heis i et levekårsperspektiv? Med det forbehold at vårt materiale har hatt en tydelig overvekt av eldre enslige, og da særlig kvinner, tyder denne studien på at heis særlig har store levekårmessige fordeler for personer med vansker med å gå i trapper, av helsemessige årsaker.

Men nytten strekker seg lenger enn dette. Langt flere enn de som har slike helsemessige vansker ser en stor lettelse i heisen. Særlig blant studiens hovedinformanter, eldre enslige kvinner, er det en utbredt oppfatning at heisen gir betydelig lettelse til mange av dagliglivets aktiviteter som foregår utenfor hjemmet.

Det er imidlertid rimelig å anta at heisen vil gi lettelse for mange også utenfor de grupper vi har hatt tilgang til i denne studien. Vi tenker da på for eksempel småbarnefamilier, som ofte vil ha mye utstyr som skal fraktes i trappene i tillegg til at små barn må følges. De intervjuene vi har foretatt av husholdninger med barn, tyder på at særlig der det er mer enn ett mindre barn i familien, blir heis et viktig argument for å bli boende i boligen. For husholdninger med større barn, blir heis mindre viktig og veid opp mot andre investeringer, særlig balkong.

Tatt i betraktning at andelen eldre blir større, innebærer dette at de samfunnsøkonomiske gevinstene ved etterinstallering av heis absolutt er til stede, ved at mange eldre kan bli boende hjemme lenger.⁹ Det vil også representere en betydelig levekårseffekt for mange eldre, i det mange eldre foretrekker å bli boende hjemme så lenge som mulig.

---

⁹ Jamfør også Medby 2009.

Litteratur

- Boll Hansen m.fl. (2000): Ældre i bofællesskab. AKF og SBI, Statens byggeforskningsinstitut. København
- Brevik, Ivar og Schmidt, Lene (2005) Slik vil eldre bo. En studie av fremtidige eldres boligpreferanser. NIBR-rapport 2005:17
- Forskrift om tekniske krav til byggverk (Byggeteknisk forskrift) 2010
- Guttu, Jon (2003) Den gode boligen: Fagfolks oppfatning av boligkvalitet gjennom 50 år. Avhandling 11 AHO
- Hagen, K., Djuve, A.B og Vogt, P (1994) Oslo – Den delte byen. Fafo-rapport 161.
- Husbanken 1. kvartalsrapport 2012
- Maslow, A.H. (1954/1987) Motivation and Personality. Harper Collins Publishers, New York.
- Medby, Per (2009) Husholdningenes verdsetting av heis i boligblokker. NIBR-rapport 2009:15
- Norges offentlige utredninger (2001:22) Fra bruker til borger. En strategi for nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Sosial- og helsedepartementet
- Norges offentlige utredninger (2002:22) Boligmarkedet og boligpolitikken. Kommunal- og regionaldepartementet
- Norges offentlige utredninger (2003:14) Bedre kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven 2. Planutvalgets utredning med lovforslag. Miljøverndepartementet.
- Norges offentlige utredninger (2005:12) Mer effektiv bygningslovgivning 2. Bygningslovutvalgets andre delutredning med lovforslag. Kommunal- og regionaldepartementet

- Norges offentlige utredninger (2011:15) Rom for alle. En sosial boligpolitikk for fremtiden. Kommunal- og regionaldepartementet
- Nørve, Siri og Knudtzon, Lillin (2009) Ny heis i gamle hus. – gode grep og sterke aktører. NIBR-Rapport 2009:21.
- Nørve, Siri, Knudtzon, Lillin Cathrine, Lund-Iversen, Martin og Dotterud, Merethe Leiren (2010) Universell utforming som strategi. NIBR-rapport 2011:11.
- Pedersen, M. (2000a), Nybyggere i den tredje alder. Boligtrivsel i centrum. København
- Pedersen, M. (2000 b), Seniorbofællesskaber... hvorfor og hvordan. Boligtrivsel i centrum. København
- St.meld. nr.12 (1981-82) Om boligpolitikken. Kommunal- og arbeidsdepartementet.
- St.meld. nr. 61 (1981-82) Om tillegg til St.meld. nr.12 (1981-82) Om boligpolitikken. Kommunal- og arbeidsdepartementet.
- St.meld. nr. 23 (2003-2004) Om boligpolitikken. Kommunal- og regionaldepartementet.
- St.meld. nr. 40 (2002-2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne. Sosialdepartementet.
- Sørvoll, Jardar (2011) Norsk boligpolitikk i forandring 1970-2010. Dokumentasjon og debatt. NOVA-rapport nr 16/11.
- Teknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1987
- Teknisk forskrift til plan- og bygningsloven 1997 (2003): Forskrift om krav til byggverk og produkter til byggverk av 22. januar 1997 nr. 33. Ajourført med endringer ved forskrift 29. august 2001 nr. 1069 og forskrift 24. juni 2003 nr 751, i kraft 1. juli 2003, Statens bygningstekniske etat.
- Aase, Asbjørn og Dale, Britt (1978) Levekår i storby

Vedlegg 1

Spørreskjemaer

(1) Til husholdninger i blokker med etterinstallert heis

- Følg brev til spørreskjema
- Spørreskjema

Gaustadalléen 21, 0349 Oslo

Telefon: 22 95 88 00, Telefaks: 22 60 77 74

E-post: nibr@nibr.no, Web: www.nibr.no

Beboere i NN boligbyggelag

Oslo,
9. oktober 2012

Norsk institutt for by- og regionsforskning gjennomfører i samarbeid med Husbanken en studie av heis og levekår i et utvalg av norske borettslag. Studien gjennomføres parallelt i både borettslag der heis er etterinstallert og i borettslag der det ikke er installert heis. Hensikten er å rette oppmerksomheten mot effektene av etterinstallering av heis for dere som bor i borettslagene der dette er blitt gjennomført. Vi vil særlig se på hvilke effekter installering av heis har hatt for deg og din husstands muligheter til å ta del i aktiviteter utenfor hjemmet. Kartleggingen skjer for Husbanken.

I dette spørreskjemaet spør vi dels om kjennetegn ved boligen og noen spørsmål knyttet til bruk av heisen og hvordan dette påvirker mulighetene din husstand har for å delta i aktiviteter utenfor hjemmet. Til slutt ber vi også om noen opplysninger knyttet til din husstand.

Vi håper du har litt tid å avse slik at vi kan få et innblikk i hvordan etterinstallering av heis har påvirket din hverdag. Det vil være vært nyttige erfaringer for oss, slik at vi kan gi et best mulig bilde av hvilke muligheter etterinstallering av heis gir. Alle data anonymiseres i den endelige rapporten og alle muligheter for å spore svarene slettes.

Det er helt frivillig å delta, men vi vil oppfordre deg til å svare. Vi håper du har noen få minutter å avsette til å svare på disse spørsmålene. Det vil være til stor nytte for oss. Lurer du på noe, ta kontakt med Arne Holm på mail arne.holm@nibr.no eller telefon 22 96 88 08 eller Siri Nørve på mail siri.norve@nibr.no eller telefon 22 96 89 41. Er det et spørsmål som ikke passer for din situasjon, svarer du "ikke relevant".

Det er fint om du kan besvare spørreskjemaet så fort som mulig, og helst innen en uke.

Spørreskjemaet legger du i den vedlagte konvolutten, limer igjen og leverer konvolutten til styreleder i borettslaget, ved å legge det i styreleders postkasse eller posthulle.

Lykke til med utfyllingen og tusen takk for at du tar deg tid til dette.

Med vennlig hilsen

Arne Holm (sign.)

Prosjektleder

Norsk institutt for by- og regionforskning

Norsk institutt for by- og
regionforskning
Postboks 44 Blindern, 0313 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Kontaktperson: Arne Holm
Prosjektnr.:3042

Borettslag

Til husholdninger i borettslag som har
etterinstallert heis

3.1 Om boligen

1. Hvor mange kvadratmeter er boligen din?

- ¹ Under 40 kvm
² 41-70 kvm
³ 71 kvm og større

2. Hvor mange rom har boligen i tillegg til kjøkken, bad, WC, entre og evt vaskerom? .....antallet rom

3.Hvilken etasje bor du i? etasje

4.Har boligen veranda/balkong med sitteplass?

- ¹ Ja
² Nei

5.Har bygget en underetasje som du må ha tilgagn til (boder, garasje, fellesvaskeri og lignende)?

- ¹ Ja
² Nei

6. Er det trapper eller trinn mellom atkomstvegen til blokka og blokkas inngangsdør

- ¹ Ja
² Nei

7. Er det trapper eller trinn mellom blokkas inngangsdør og din entredør?

- ¹ Ja
² Nei

8. Hvilket år flyttet du inn? .....

3.2 Om husholdningen

9. Er du gift eller samboende (sett ett kryss)

- ³ Ja gift/registrert partner/ samboere
⁴ Enslig
⁵ Annet

10. Hvor mange personer bor det i husholdningen   ant personer

¹

11. Hvordan fordeler disse seg aldersmessig? Skriv inn antallet i hver alderskategori

- ¹ 0-2 år
² 3-10 år
³ 11-19 år
⁴ 20-29 år
⁵ 30-49 år
⁶ 50-67 år
⁷ 68-80 år
⁸ 81 år og eldre

12. Hva er din alder.....

13. Er du mann eller kvinne?.....

14. Er du eller noen i husholdningen funksjonshemmet eller har varig redusert funksjonsevne p g a bevegelsvansker, syns- eller hørsels problemer, astma, allergi eller andre ting/problemer

- ⁹ Bevegelsvansker
¹⁰ Synsvansker
¹¹ Hørselsvansker

¹² Astma/allergi

¹³ Annet

15. Har du på grunn av varige helseproblemer eller funksjonshemming vansker med å gå i trapper (Sett ett kryss)

¹⁴ Ja, store vansker

¹⁵ Ja, noen vansker

¹⁶ Nei, ingen vansker

¹⁷ Ikke relevant

16. Hva er husholdningens hovedinntektskilde? (Sett ett kryss)

¹⁸ Lønnet arbeid

¹⁹ Pensjon

²⁰ Uføretrygd

²¹ Andre trygdeytelser

Studielån

²² Annet

3.3 Om hverdagslivets aktiviteter.

17. Hvilke aktiviteter utfører du normalt? Kryss av for hyppigheten for hver aktivitet

	Daglig	Ukentlig	Ikke relevant
Jobb			
Skole eller studier			
Hent e og bringe barn til barnehage og/eller skole			
Innkjøp av varer			
Turer eller trening			
Fritidsaktiviteter der du forlater boligen			
Besøke familie, venner og kjente			
Motta besøk av familie, venner og kjente			
Aktiviteter i lokalområdet			
Organisasjonsarbeid			

18.Hvor ofte bruker du fellesarealet rundt blokka				
	Daglig	Ukentlig	månedlig	sjeldnere
I sommerhalvåret				
I vinterhalvåret				

19.Hvor ofte er du ute av boligen din (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget sjelden
 2 Månedlig
 3 Ukentlig
 4 Daglig
 5 Flere ganger hver dag

3.4 Om heisen og bruken

20.Bodde du i boligen da det ble etterinstallert heis i oppgangen?

- 1 Ja
 2 Nei

21.Om du ikke bodde i boligen da heisen ble installert, hvor viktig var heis for ditt valg av bolig i denne oppgangen (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget viktig
 2 Både og
 3 Litt viktig
 4 Uten betydning
 5 Vet ikke

22.Hvor ofte benytter du heis når du er går ut av boligen din? (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget sjelden
 2 Månedlig
 3 Ukentlig
 4 Daglig
 5 Flere ganger hver dag

23.Hvor viktig vil du si at heisen er for deg eller personer i din husholding skal kunne komme seg ut og inn av boligen? (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget viktig
 2 Både og
 3 Litt viktig
 4 Uten betydning
 5 Vet ikke

24. Er det forhold ved heisen eller installasjonen du ikke er fornøyd med??
(Sett evt flere kryss)

- 1 Heisen er for liten for alminnelig bruk
- 2 Heisen er for trang for rullestol
- 3 Det er vanskelig/trangt å komme ut eller inn av heisen
- 4 Det er trappetrinn mellom inngangsdør og heis
- 5 Heisen er for sen
- 6 Heisen er ofte i stykker
- 7 Heisen betjener ikke kjeller/loft
- 8 Trappeløpet er blitt for smalt for når store møbler og annet skal flyttes
- 9 Annet, spesifiser.....

25. Er du oftere ut av leiligheten nå enn før heisen ble installert? (Sett kun ett kryss)

- 1 Ja, oftere
- 2 Om lag som før
- 3 Nei, sjeldnere
- 4 Vet ikke
- 5 Bodde her ikke før heisen ble installert

3.5 Betydning av heis for dine aktiviteter

26. Vil du si at heisen letter gjennomføringen av følgende aktiviteter for din husholding? (Kryss av for betydningen av hver aktivitet)

	Betydelig lettelse	Noe lettelse	Har ikke betydning	Ikke aktuelt
Komme til og fra jobb				
Komme til og fra skole eller studier				
Hente og bringe barn til barnehage og/eller skole				
Innkjøp av varer				
Gå turer eller delta på trening				
Gjennomføre fritidsaktiviteter der du forlater boligen				
Besøke familie, venner og kjente				
Motta besøk familie, venner og kjente				

Aktiviteter i lokalområdet				
Delta i organisasjonsarbeid				

27. Vil du si at heisen påvirker naboskap og aktivitet i lokalmiljøet?(Sett ett kryss for hvert spørsmål)

	I stor grad	Til en viss grad	Har ingen påvirkning	Vet ikke
Nærmiljøet er blitt mer tilgjengelig				
Oppholder meg oftere i arealet rund boligen/nærmiljøet				
Fører til mer nabokontakt				
Påvirker antallet turer i lokalområdet				
Deltar hyppigere i lokale aktiviteter				

28. Hvor viktig er heis for at du eller andre i din husholding skal kunne benytte seg av garasje, fellesvaskeri, boder eller andre lokaler i kjelleren? (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget viktig
 2 Både og
 3 Litt viktig
 4 Uten betydning
 5 Vet ikke

29. Hvor viktig vil du si at etterinstallering av heis har vært for dine og husholdningens muligheter for å bli boende i boligen? (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget viktig
 2 Noe betydning
 3 Liten betydning
 4 Ingen betydning
 5 Vet ikke

- 1 Meget fornøyd
 2 Fornøyd
 3 Lite fornøyd
 4 Likegyldig

(2) Til husholdninger i blokker uten etterinstallert heis.

- Følg brev til spørreskjema
- Spørreskjema

Beboere i NN Borettslag

Gaustadalléen 21, 0349 Oslo

Telefon: 22 95 88 00, Telefaks: 22 60 77 74

E-post: nibr@nibr.no, Web: www.nibr.no

Oslo,

9. oktober 2012

Norsk institutt for by- og regionsforskning gjennomfører i samarbeid med Husbanken en studie av heis og levekår i et utvalg av norske borettslag. Studien gjennomføres parallelt i både borettslag der heis er etterinstallert og i borettslag der det ikke er installert heis. Hensikten er å rette oppmerksomheten mot behovene for heis der dette ikke er etterinstallert og effektene av etterinstallering av heis der dette er blitt gjennomført. Vi vil særlig se på hvilke behov og ønsker du og din husstand har for å få etterinstallert heis når det gjelder muligheter til å ta del i aktiviteter utenfor hjemmet. Kartleggingen skjer for Husbanken.

I dette spørreskjemaet spør vi dels om kjennetegn ved boligen og noen spørsmål knyttet til behovet for heis og hvordan dette ville påvirke mulighetene din husstand har for å delta i aktiviteter utenfor hjemmet. Til slutt ber vi også om noen opplysninger knyttet til din husstand.

Vi håper du har litt tid å avse slik at vi kan få et innblikk i behovene for heis. Det vil være vært nyttige erfaringer for oss, slik at vi kan gi et best mulig bilde av hvilke muligheter en eventuell etterinstallering av heis gir. Alle data anonymiseres i den endelige rapporten og alle muligheter for å spore svarene slettes.

Det er helt frivillig å delta, men vi vil oppfordre deg til å svare. Vi håper du har noen få minutter å avsette til å svare på disse spørsmålene. Det vil være til stor nytte for oss. Lurer du på noe, ta kontakt med Arne Holm på mail arne.holm@nibr.no eller telefon 22 96 88 08 eller Siri Nørve på mail siri.norve@nibr.no eller telefon 22 96 89 41. Er det et spørsmål som ikke passer for din situasjon svarer du ikke relevant.

Det er fint om du kan besvare spørreskjemaet så fort som mulig, og helst innen en uke.

Spørreskjemaet legger du i den vedlagte konvolutten, limer igjen og leverer konvolutten til styreleder i boretteletaget, ved å legge det i styreleders postkasse eller posthulle.

Lykke til med utfyllingen og tusen takk for at du tar deg tid til dette.

Med vennlig hilsen

Arne Holm (sign.)

Prosjektleder

Norsk institutt for by- og regionforskning

Norsk institutt for by- og regionforskning
Postboks 44 Blindern, 0313 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Kontaktperson: Arne Holm
Prosjektnr.:3042

Borettslag

Til husholdninger i borettslag uten heis

3.1 Om boligen

30.Hvor mange kvadratmeter er boligen din?

- ⁵ Under 40 kvm
⁶ 41-70 kvm
⁷ 71 kvm og større

31.Hvor mange rom har boligen i tillegg til kjøkken, bad, WC, entre og evt. vaskerom? .....antallet rom

32.Hvilken etasje bor du i? etasje

33.Har boligen veranda/balkong med sitteplass?

- ¹ Ja
² Nei

34.Har bygget en underetasje som du må ha tilgjeng til (boder, garasje, fellesvaskeri og lignende)?

- ¹ Ja
² Nei

35.Er det trapper eller trinn mellom atkomstvegen til blokka og blokkas inngangsdør

- ¹ Ja
² Nei

36. Er det trapper eller trinn mellom blokkas inngangsdør og din entredør?

- ¹ Ja
² Nei

37. Hvilket år flyttet du inn? .....

3.2 Om husholdningen

38. Er du gift eller samboende (sett ett kryss)

- ³ Ja gift/registrert partner / samboere
⁴ Samboende
⁵ Enslig
⁶ Annet

39. Hvor mange personer bor det i husholdningen   ant personer

¹

40. Hvordan fordeler disse seg aldersmessig? Skriv inn antallet i hver alderskategori

- ¹ 0-2 år
² 3-10 år
³ 11-19 år
⁴ 20-29 år
⁵ 30-49 år
⁶ 50-67 år
⁷ 68-80 år
⁸ 81 år og eldre

41. Hva er din alder.....

42. Er du mann eller kvinne?.....

43. Er du eller noen i husholdningen funksjonshemmet eller har varig redusert funksjonsevne p g a bevegelsvansker, syns- eller hørsels problemer, astma, allergi eller andre ting/problemer

- ⁹ Bevegelsvansker
¹⁰ Synsvansker
¹¹ Hørselsvansker
¹² Astma/allergi
¹³ Annet

44. Har du på grunn av varige helseproblemer eller funksjonshemming vansker med å gå i trapper (Sett ett kryss)

- 14 Ja, store vansker
 15 Ja, noen vansker
 16 nei, ingen vansker
 17 ikke relevant

45. Hva er husholdningens hovedinntektskilde? (Sett ett kryss)

- 18 Lønnet arbeid
 19 Pensjon
 20 Uføretrygd
 21 Andre trygdeytelser
 Studielån
 22 Annet

3.3 Om hverdagslivets aktiviteter

46. Hvilke aktiviteter utfører du normalt? Kryss av for hyppigheten for hver aktivitet

	Daglig	Ukentlig	Ikke relevant
Jobb			
Skole eller studier			
Hent e og bringe barn til barnehage og/eller skole			
Innkjøp av varer			
Turer eller trening			
Fritidsaktiviteter der du forlater boligen			
Besøke familie, venner og kjente			
Motta besøk av familie, venner og kjente			
Aktiviteter i lokalområdet			
Organisasjonsarbeid			

47. Hvor ofte bruker du felles arealet rund blokka

	Daglig	Ukentlig	månedlig	sjeldnere
I sommerhalvåret				
I vinterhalvåret				

48. Hvor ofte er du ute av boligen din (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget sjelden
 2 Månedlig
 3 Ukentlig
 4 Daglig
 5 Flere ganger hver dag

3.4 Hva ville en etterinstallasjon av heis ha betydd for deg og din husholding?

49. Mener du at en etterinstallasjon av heis ville lette gjennomføringen av følgende aktiviteter for din husholding? (Kryss av for betydningen av hver aktivitet)

	1 Betydelig lettelse	2 Noe lettelse	3 Har ikke betydning
Komme til og fra jobb			
Komme til og fra skole eller studier			
Hente og bringe barn til barnehage og/eller skole			
Innkjøp av varer			
Gå turer eller delta på trening			
Gjennomføre fritidsaktiviteter der du forlater boligen			
Besøke familie, venner og kjente			
Motta besøk familie, venner og kjente			
Aktiviteter i lokalområdet			
Delta i organisasjonsarbeid			

50. Tror du at en evt. ville påvirke naboskap og aktivitet i lokalmiljøet? (Sett ett kryss for hvert spørsmål)

	1 I stor grad	2 Til en viss grad	3 Har ingen påvirkning
Nærmiljøet ville bli mer tilgjengelig			
Jeg/vi ville oftere oppholde oss i arealet rund boligen/nærmiljøet			
Etterinstallasjon av heis vil fører til mer nabokontakt			
Etterinstallasjon av heis ville påvirker antallet turer i lokalområdet			
Etterinstallasjon av heis ville føre til hyppigere deltagelse i lokale aktiviteter			

51. Hvor viktig vil heis være for at du eller andre i din husholding skulle kunne benytte dere av garasje, fellesvaskeri, boder eller andre lokaler i kjelleren? (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget viktig
 2 Både og
 3 Litt viktig
 4 Uten betydning
 5 Vet ikke

52. Hvor viktig vil du si at etterinstallering av heis vil være for din og husholdingens muligheter for å bli boende i boligen? (Sett kun ett kryss)

- 1 Meget viktig
 2 Noe betydning
 3 Liten betydning
 4 Ingen betydning
 5 Vet ikke

53. Har etterinstallasjon av heis vært diskutert i ditt borettslag (Sett kun ett kryss)

- ¹ Heis er under planlegging
- ² Heis har vært diskutert en periode
- ³ Noen har vist interesse for heis
- ⁴ Ingen egentlig diskusjon

54. Dersom borettslaget planlegger eller diskuterer etterinstallasjon av heis, hva har vært de viktigste momentene i diskusjonen? (Sett flere kryss)

- ¹ Den tekniske løsningen (heis og byggeteknikk)
- ² Kostnaden ved installasjon
- ³ Driftskostnaden
- ⁴ Kostnadsfordelingen mellom andelseieren
- ⁵ Annet, spesifiser.....